

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΙΑΝ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΕΤΟΥΣΙΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Ε. ΜΕΣΣΟΛΩΡΑ

Δ. Φ. ΥΦΗΡΕΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΗΡΕΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΤΟΣ Ε'.—ΤΟΜΟΣ Ε'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Κάτωθεν τοῦ Ἀγμαρξέλου

1892

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΑΗΡΩΤΕΑ

Ήωτερον δρ. 10. Ήωτερον φρ. χρον. 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἄραγον.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' Γ' ΚΑΙ Δ' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

δραχμ. 10 ἐν τῷ ἑσωτερικῷ καὶ φράγμα χρον. 10
ἐν τῷ ἔσωτερικῷ.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται ἐν τῷ γραφεῖρι τοῦ περι-
οδικῷ, κειμένα ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῶν ἁγίων Θεοδώρων,
ὁδῷ Μιλτιάδου ἀριθ. 27, καὶ ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις
ἀγίατῃ Κωνσταντινίδου καὶ Γ. Κασδῆν.

Πᾶσα ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ΣΥΛΛΟΓΟΝ ἐπιγράφεται

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθῆνας.
Collège «Anaplassis» Athènes.

Πᾶσα διαρῆ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμιεῖον
τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» ἢ πρὸς συνδρομὴ πρὸς τὸ
περιοδικὸν πέμπεται ἢ πρὸς τὸν Πρύτανην τῆς «Ἀναπλά-
σεως» Σ. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν, ἢ πρὸς
τὸν Διευθυντὴν τοῦ περιοδικῷ.

Τὰ πεμπόμενα χειρόγραφα δημοσιεύμενα καὶ μὴ
δὲν ἐπιστρέφονται. Πᾶν ἔρπον μὴ φέρον ὑπογραφήν
προέχεται ἐκ τῆς Διευθύνσεως.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - Ι. Κ. ΜΕΣΣΟΛΩΡΑΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1892.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ὁ πατήρ καὶ ὁ οἰκογενειάρχης. ὑπὸ Ι. Ε. Μεσο-
λωρᾶ — Περὶ τῆς διακονίας τῶν γερῶν, ὑπὸ Μι-
χαὴλ Γ. Γαλανοῦ. — Ἐξὺ ἀξίαν τὸ ἔξν; ὑπὸ τοῦ καθη-
γητοῦ Δ. Μερῆνου. — Κοινωνικὸν κάτοπτρον, ὑπὸ τοῦ
καθηγητοῦ Ζησίμου Τυπάλδου. — Ὁ Μητροπολίτης
Ἀθηνῶν Γερμανὸς τοῖς κυρίοις Βουλευταῖς τῆς 17^{ης}
περίου. — Διάφορα. — Ἀλληλογραφία.

Ο ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΡΧΗΣ

ΥΠΟ

Ι. Κ. ΜΕΣΣΟΛΩΡΑ

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Τὸ εὐδαιμονία, ἐφ' ἧς ἐρεῖται ἡ τοῦ οἴ-
κου εὐδαιμονία, εἶνε ἡ φιλοπονία, δι' ἧς
κυρίως κατορθοῦται ἡ ἐπὶ γῆς σχετικῶς ἀγαθὴ
τῆς οἰκογενείας θέσις καὶ εὐτυχία, δι' ἧς πολ-
λαπλασιάζομεν τὰ ἀγαθὰ ἡμῶν. Οὐχὶ πλοῦτη
πολλὰ καὶ ἀφθονία ἐματρός ἐπιγνῶν ἀγαθῶν
ἀποτελοῦσι τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν καὶ χα-
ράν, ἀλλὰ τάξις καὶ φιλοργία, ἐπακριβῶς
τηροῦμενα, καθιστῶσι τὸν βίον εὐδαιμόνα καὶ
ἠθικόν. Ἄνευ κόπου οὐδεμία χαρὰ καὶ ἀνά-
πνοσις. Μόνον ὁ κοπιᾶσας, ὁ ἐργασθεὶς, δύ-
ναται εὐαίσθητῶς τὴν ἠδύτητα τῆς ἀναπαύ-
σεως, ἧς ἠδίων ἠδονὴ δὲν ὑπάρχει μετὰ τὴν
ἐργασίαν ἀπολαυομένη. Καὶ ὁ βίος τοῦ θνητοῦ
τοιοῦτός ἐστιν· ἔργον καὶ ἀνάπνοσις· ἀνάπαυ-

σις καὶ ἔργον. Ὅπου φιλοπονία ἐκεῖ καὶ βίος
ἠθικός· ὅπου ἠθικότης ἐκεῖ καὶ φιλοργία, διότι
ἡ ἐργασία, καταλαμβάνουσα εἴτε τὰς πνευμα-
τικὰς εἴτε τὰς σωματικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώ-
που, εἴτε καὶ ἀμφοτέρως, καὶ συγκυροῦσα
ταύτας πρὸς τι ἀριστέμενον κέντρον, συγκρατεῖ
τὸν νοῦν ἡμῶν ἐν τῇ ἐργασίᾳ, καὶ ἐκυμῆσως
οὕτε καιρῶν ἔχομεν, ἵνα πράξωμεν τὸ κακόν,
οὕτε τὸν νοῦν ἡμῶν δυνάμεθα εὐ ἀφιστάσασ-
μεν εἰς σκέψεις κακὰς, διότι τὸ ἔργον κωλύει
ἡμᾶς. Διὰ ταῦτα ἡ μὲν ἐργασία καθίστησι τὸν
ἀνθρώπου χρηστὸν καὶ τίμιον, ἡ δὲ ἀργία κα-
κὸν καὶ ἄχρηστον τῆ τε οἰκογενείᾳ καὶ τῇ
κοινωνίᾳ. Ἡ ἐργασία εἶνε ἀναγκαῖα οὐ μόνον
πρὸς αὐξήσιν τῶν ἀγαθῶν ἀ ἔχομεν, ἀλλὰ
καὶ πρὸς διατήρησιν τούτων. Ἐν καλῶς δια-
τεταγμένῃ οἰκίᾳ οὐδεὶς ἄκηρος καὶ ἀργὸς πρό-
πει εὐ ἀπάργη. Ἐκαστος ὀφείλει εὐ συνεισφέρειν
τὸ καθ' αὐτὸν πρὸς τὴν συντήρησιν τοῦ οἴκου
οἴκου. Ὁ ἐργαζόμενος ἐσθίεται, ὁ δὲ μὴ ἐρ-
γαζόμενος μὴ ἐσθίεται. Ὁ τὸ ἔργον αὐτοῦ καθ'
ἐκάστην εὐαρέστως ἐπιτελῶν εἶνε μετ' αὐτοῦ
εὐχαριστημένος, διὸ καὶ χαίρει εἶνε πάντοτε ἐν
μέσῳ τῶν οἰκειῶν ἐν ᾧ ὁ ἄκηρος ἀδημονεῖ,
ἀφανίζει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, φαντάζεται
ἀνόητα καὶ κουράζει αὐτὸν ὁ χρόνος.

Ἡ δὲ ψυχὴ πάσης δράσεως ἐν τῷ οἴκῳ
εἶνε ὁ πατήρ. Οὗτος ὀφείλει εὐ ἐπιτελεῖν τὰ
βαρύτερα ἔργα· οὗτος ὀφείλεται τοὺς μαιζο-
νας κόπους· οὗτος ἐκτρέφει τοὺς οἰκίους· οὗ-
τος φροντίζει περὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικί-
λων ἀναγκῶν τοῦ οἴκου. Δι' ἧ καὶ οὗτος ἀ-
σθάνεται μᾶλλον παντὸς ἄλλου τὴν ἄφατον χα-

ράν, όταν βλέπῃ τὸν οἶκον αὐτοῦ εὐημεροῦντα καὶ προαγόμενον καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀφθόουως εἰς αὐτὸν εἰσρέοντα. Ὁ φιλόπονος πατὴρ δύναται νὰ εἴπῃ καθ' ἑαυτὸν: ταῦτά ἐστιν ὁ καρπὸς τῆς ἐργασίας μου, τὸ προεὖν τοῦ ἰδρωτὸς μου, τὰ ἀποτελέσματα τῆς φιλοπονίας μου.— Ὁ φιλόπονος πατὴρ οὐδέποτε δυστύχει. Πικρὸς ὁ κόπος, ἀλλὰ γλυκὺς ὁ καρπὸς αὐτοῦ. Ἀληθῶς δὲ ὁ Σατῆρ εἶπεν, ὅτι στενὴ ἡ πόλις καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδοὺς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν. Ἄψευδὲς τὸ τοῦ Παύλου λόγιον: ἐάν μὴ τις ἀθλήσῃ οὐ σεφανούται. Ὅρθως δὲ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον, ὅτι πρὸ τῆς ἀρετῆς ἰδρώτα πολλὰ οἱ θεοὶ ἔθεντο.

Ὁ πατὴρ ὀφείλει ἐνώρις νὰ ἐδίῳι τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν τῇ φιλοπονίᾳ, ὅπως καὶ ταῦτα ἐν τῷ μέλλοντι μακαρίζωσι τὸν γεννητόρα αὐτῶν, δόντα αὐτοῖς τὰ μέσα τοῦ ζῆν, καὶ συνειθίσαντα αὐτὰ εἰς τὴν ἐργασίαν. Τὰ τέκνα καὶ οἱ οἰκεῖοι ἐπαυξάνουσι τὰ ἀγαθὰ τοῦ οἴκου, ἐργαζόμενοι καὶ συνεισφέροντες τὸ καθ' αὐτούς: οὕτως δὲ βασιλεύει ἡ χαρὰ ἐν τῷ οἴκῳ, διότι ἕκαστος μετ' ἀγαθοῦ συνειδέτοσ καὶ ἐν ψυχικῇ ἀγαλλιάσει ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν τοῦ οἴκου, πρὸς εὐημερίαν τοῦ ὁμοίου ἕκαστος συμβάλλει κατὰ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ.— Ὅπου ἡμῶς βασιλεύει ἡ φιλοπονία, ἐκεῖ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἡ ἀνάπαυσις. Ὁ καλὸς καὶ χριστιανὸς οἰκογενεάρχης οἶοναί ἀγοράζει διὰ τοῦ χρηματός τὸν κόπον τῶν οἰκειῶν καὶ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑλικῆς ἀμοιβῆς δὲν δύναται νὰ ἐπισπάσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν εἰς τὸν οἶκον.— Διὰ ταῦτα ὁ κύριος τοῦ οἴκου, ὁ πατὴρ, ὀφείλει νὰ φροντίζῃ, ὅπως καὶ πᾶσι ἀνάπαυσις καὶ πᾶσα οἰκιακὴ χαρὰ καὶ ἀνακούφισις παρέχῃται τοῖς ἐργαζομένοις, ἵνα οὕτως ἕκαστος τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀγογγύστωσ ἐπιτελῇ, ἀφορῶν εἰς τὴν καλὴν διάθεσιν τοῦ κυρίου καὶ ἀναμένων τὴν παρασκευαζομένην αὐτῷ οἰκιακὴν τέρεψιν.

Ἄνευ ἡμῶς πειθαρχίας καὶ ὀπακοῦ οὐδεμία βασιλεία, οὐδεὶς οἶκος δύναται νὰ στηριχθῇ, δι' ὃ καὶ ὁ πατὴρ, ἐπισπασάμενος ἑαυτῷ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας τοῦ οἰκογενεακοῦ αὐτοῦ κύκλου, ἀπαραιτήτως ἀνάγκη νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ὀφειλομένην αὐτῷ παρὰ τῶν οἰκειῶν ὀπακοὴν εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν ἐξέτερον στόλον τοῦ οἰκιακοῦ οἰκοδομήματος. Ἡ ὑπακοή, ἐπιβαλλομένη διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ φόβου, δὲν εἶνε καρποφόρος διὰ τὸν οἶκον.

Ὅταν οἱ οἰκεῖοι ἐν γένει ἐκτελῶσι τὸ ἐνυπόθετον καθήκον, ἐφ' ὅσον μόνον ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ κυρίου ἐπικινεῖται, τότε ὑπεισέρχεται ἡ ἀπάτη, ἡ ἀπόλεια χρόνου καὶ ἡ ἀπιστία. Ἡ ὑπακοή πρέπει νὰ πηγάζῃ ἐκ τῆς ἀγάπης καὶ οὐχ ἐκ

τοῦ φόβου. Ἡ ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, λέγει ὁ θεὸς Παῦλος.

Χείρας καὶ δυνάμεις δύναται τις νὰ μισθώσῃ, τὴν ὑπακοὴν ὅμως τῆς καρδίας ἀποκτᾷ ὁ πατὴρ μόνον διὰ τῆς χριστιανικῆς καὶ πατρικῆς συμπεριφορᾶς τῆς ἐκ τῆς ἀγάπης πηγάζουσας.

Τὸ παράδειγμα δὲ τῆς ὑπακοῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ ὀφείλουσι νὰ δεικνύωσι πρὸ πάντων τὰ τέκνα πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν. Θεὸς τῇ οἰκογενεῖᾳ ἐκείνῃ, ἐν ἣ ἡ θέλησις τοῦ υἱοῦ ἢ τῆς θυγατρὸς τοῖς ἐναντιῶν κατὰ τῆς θέλησως τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός. Ἐπεὶ τῷ οἴκῳ ἐκείνῳ, ἐν ᾧ ἡθελε ποιεῖ ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν βασιλεύσει ἡ παρικοὴ καὶ ἡ ἀπειθεῖα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς! Ἡ παρικοὴ εἶνε καρπὸς κακῆς καὶ παρημελημένης ἀγωγῆς: εἶνε ἀποτέλεσμα εὐθεν μὴν τῆς ὑπεμέτρου ἐπιεικειᾶς καὶ ἀκαταλογίστου φιλοστοργίας τῆς μητρός, εὐθεν δὲ τῆς ἀσυγγνώστου ἀμελείας καὶ ἀδιαφορίας τοῦ πατρὸς. Ἡ μεγίστη ἐπιεικεία καὶ ὑποχώρησις τῶν γονεῶν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις καὶ θελήσεις τῶν τέκνων γενεᾷ παρικοῦν, ἥς τέκνον ἢ σύγχυσις ἐν τῷ οἴκῳ, ἢ διχόνοια, ἢ ἀταξία καὶ τέλος ἢ διαφθορὰ τῶν τέκνων, ἔτινα ἐπὶ τέλους γίνονται αὐτοὶ κύριοι, διατέττοντες, ἄγοντες καὶ φέροντες τοὺς γονεῖς κατὰ τὰς μαρὰς καὶ κινδαιώδεις αὐτῶν θελήσεις. Δυστυχία τῷ οἴκῳ ἐκείνῳ, ἐν ᾧ ἡ πεισμονὴ καὶ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη τῶν τέκνων γίνονται διαταγαί εἰς τοὺς γονεῖς. Ὁ πατὴρ κυρίως, ὡς ἰσχυρότερος καὶ ἄρχων τοῦ οἴκου, οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐκτελῇ τὰς διὰ μορφασμῶν δῆθεν λυπηρῶν καὶ διὰ δακρύων καὶ πατάγου ἐκδηλουμένους ἀπαιτήσεις τῶν παιδῶν.— Ἀδυνατῶν ὁ σὺνυγος ἔνεκα φυσικῆς ἢ πνευματικῆς ἀδυναμίας ἢ ἔνεκα ὑπεμέτρου φιλοστοργίας νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν σωτήριον ὑπακοὴν, γνωρίζων δ' ἄφ' ἑτέρου ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ κατέχει καὶ γνωρίζει τὸ μυστήριον τῆς παιδαγωγείας τῶν τέκνων, ὀφείλει νὰ ἀναθῆναι τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ οἴκου εἰς τὴν μητέρα. Ἡ δὲ λόγος δέον νὰ ἦνε ἰσότης, ἥς ἡ διαταγὴ πρέπει νὰ ἦνε σεβαστὴ καὶ ἀγία. Ὅταν ὁ πατὴρ καταστρέφῃ δι' ὑποχωρήσεως καὶ τοῦ ἐνδοτικῆς χαρακτῆρός του εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν τέκνων, ὅτι ἡ μήτηρ ὑπαγορεύει καὶ διατάττει, τότε ὑπεισέρχεται ἡ ἀπειθεῖα, καὶ χαλαροῦνται τὸ ὀφειλόμενον σέβας πρὸς τὴν οἰκοδόμουσαν. Μεγίστη καὶ ἀκαταλόγιτος ἐπιεικεία ἐπιφέρεται βλάβην: μεγίστη καὶ παράλογος ἀσθηρότης εἶνε ἀδικία, summum jus summa injuria. Ὅσον μεγάλα καὶ ποικίλα καὶ ἀν εἶνε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς, ἡ ἀνατροφὴ ἡμῶν τῶν τέκνων εἶνε ἡ ἀγατέρα κλησις καὶ ὁ κύριος προορισμὸς αὐτοῦ. Ὁ πατὴρ ὀφείλει δι-

νακῶς νὰ ὀδηγῇ τὰ φίλιστα αὐτῷ εἰς τὸ ἀγαθόν, νὰ ἐπιτηρῇ ταῦτα μετὰ διορατικοῦ βλέμματος. Οὐτός ἐστιν, ὅφ' ὃν τὰ τέκνα διατελοῦσιν εὐπειθῆ, καὶ τοῦ ὁποῦ εἰς λόγος καὶ ἐν βλέμμα ἀρκεῖ, ἵνα ἀποτρέψῃ αὐτὰ τοῦ κακοῦ καὶ παροτρύνῃ εἰς τὸ ἀγαθόν. Πατέρες, ἀγαπάτε τὰ τέκνα ὑμῶν μετὰ τῆς φιλοστοργίας τῆς ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπιβαλλομένης, ἀλλὰ παρὰ τῶν τέκνων ἡμῶν ἀπατεῖτε σταθερὰν ὑπακοὴν, ἢν τότε μόνον θὰ ἔχωσιν, ὅταν δὲν ἐπιτρέψῃτε ἐν τῇ βρεφικῇ καὶ παιδικῇ αὐτῶν ἡλικίᾳ νὰ ἐξασκῶσιν, ἔστω καὶ ἄκαξ μόνον, κυρ ἀρχίαν τινὰ ἐφ' ὑμᾶς: ὅταν οὕτως τὰ δάκρυα, οὕτως ἡ παιδικὴ αὐτῶν ἐπιμονὴ καὶ ἰδιοτροπία, οὕτως αἱ παιδικαὶ ὑποκριταὶ καὶ θωπεῖαι δύνανται νὰ κατισχύσωσιν, ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃτε αὐτοῖς νὰ πράττωσιν ὅ,τι ἂν θέλωσιν. Ἡ ἀπειθεῖα τῶν τέκνων, ὅταν ἡλικιωθῶσι πως, πηγάζει ἐκ τῆς μὴ ἐν καιρῷ, ἐν τῇ τρυφερῇ ἡλικίᾳ, σφώφρονος διαπαιδαγωγείας αὐτῶν καὶ τῆς χαλινωγαγωγείας τῶν ἰδιοτροπιῶν καὶ τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης αὐτῶν. Ἡ ὑπακοὴ εἶνε ἀρετὴ ἀποκειμένη μᾶλλον διὰ τῆς ἔξεως ἢ διὰ τῆς κρίσεως. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς λέγει καὶ ὁ Ἐπίκτητος: ὄψω καὶ θυγατρὶ μὴ προσμεμειδίασῃς, ἵνα μὴ ἕστερον δακρύωσῃς. Ὁ δὲ σοφὸς Ἰησοῦς υἱὸς Σαίραχ παραγγέλλει: μὴ δῶς, πάτερ, τῷ υἱῷ ἔξουσίαν ἐν νεότητι, καὶ μὴ παρὶδῆς τὰς ἀνομίας αὐτοῦ: κάμφων τὸν τράχηλον αὐτοῦ, ἕως ἐστὶ νῆπιος: μήποτε σκληρυνθῆς ἀπειθήσῃ σοι, καὶ ἔσται σοι ὀδύνη ψυχῆς. (1) Ἀληθῶς θὰ δακρύωσῃ ποτε μικρῶς οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι, ὅτεινος δὲν συνειθίσαν τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν τῇ ὑπακοῇ, νομίζοντες, ὅτι εὐχαριστοῦσι ταῦτα, ἵαν ἐκτελῶσι προθύμως τὰς ὀρέξεις αὐτῶν.

Τοῦ πατρὸς πέμπτος κανὼν καὶ γνώμων τοῦ βίου αὐτοῦ πρέπει νὰ ἦνε ἡ σεμνότης τοῦ βίου, ἥς ἄνευ οὐτε εὐφροσύνης, οὐτε εὐλογίας ἐν τῷ οἴκῳ οἰκεῖ. Τὸ σεμνὸν τοῦ οἰκογενεάρχου εἶνε ὅ,τι οἱ ἱεροὶ καὶ ὁ κλέπτει ἐν τῷ κρᾶτι. Ὅταν αὐτὸς ὁ πατὴρ κατέχῃ τὰς οἰκογενεακὰς ἀρετὰς, τότε δύναται μετ' ἀσθηρότητος νὰ ἀπαιτῇ παρὰ τῶν ἄλλων τὴν τούτων ἐξάσκησιν. Ὅταν π.χ. ὁ πατὴρ ἦνε σπάταλος, πῶς δύναται νὰ ἀπαιτῇ παρὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν οἰκειῶν τὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν μετριότητα εἰς τὰς δαπάνας; ὅταν ὁ πατὴρ ἦνε κσεμνος, μέθυστος, χαρτοπαίκτης, πῶς θὰ ἔχῃ τὸ θάρρος νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν λοιπῶν, τῶν ὑπ' αὐτῶν διατελούντων, ἡθος χρηστῶν, ἐγκρατῆς, σφώφρον καὶ ἀγνόν; Ὅταν ὁ πατὴρ ἦνε φιλόνομος καὶ ἐς ἄκρον λεπτολόγος, πῶς θὰ δύνηθῃ νὰ ἔχῃ ἐν τῷ οἴκῳ τὴν εὐφροσύνην, ὅταν οὕτως εἶνε ὁ ταράσσων τὴν οἰκογενεακὴν

γαλήνην; Ὅταν ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὰς διασκεδάσεις, τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν πολυτέλειαν, καὶ τὰς ἐκτάκτους δαπάνας, τὰς ὑπερβαινοῦσας τὰς ὑλικὰς αὐτοῦ προσόδους, πῶς θὰ δύνηθῃ νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν οἰκειῶν τὸ ἄνυγρον, τὸ ἀπλοῦν καὶ τὸ ἡσυχον τοῦ βίου;

Θεὸς τῇ οἰκογενεῖᾳ ἐκείνῃ, ἐν ἣ ἡ κεφαλὴ τοῦ οἴκου στερεῖται ἡθους σεμνοῦ, ἐν ἣ ὁ ὀφθαλμὸς νὰ ἦνε πρῶτος ἐν πᾶσι εἶνε ὁ ἔσχατος ἐν τοῖς οἰκειοῖς. Θεὸς τῇ οἰκογενεῖᾳ ἐκείνῃ, ἐν ἣ ὁ φρονὸς τῆς τιμῆς τῶν ἄλλων μολύνει ταύτην πρῶτος διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συμπεριφορᾶς. Ἐν οἴκῳ τοιοῦτῳ δὲν οἰκεῖ ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ βασιλεύει ἡ τὰ πάντα ταράσσουσα κατάρρα. Εἶνε ἀνάξιος νὰ φέρῃ τὸν σεμνὸν τίτλον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ οἰκογενεάρχου ἐκεῖνος, ὅστις συναισθάνεται, εἰς ἑαυτὸν ἐρχόμενος, τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ταπεινότητα, καὶ ἀναλογίζεται, ὅτι ἡ σύζυγος καὶ οἱ οἰκεῖοι εἶνε σεμνότεροι, εὐγενέστεροι καὶ ἠθικώτεροι αὐτοῦ. Δύναται νὰ ὑποφέρῃ ἐπὶ μακρὸν τὸ ὑναιδος, μὴ καταπνύγων αὐτό; Τὸ συναίσθημα τοῦ ἀτάκτου αὐτοῦ βίου γενήσεται αὐτῷ λυπηρότερον τῆς ἡθουῆς, ἢν ἡσθάνθη ἐκ τῶν σφαλμάτων αὐτοῦ.

Ἀπλότης καὶ σεμνότης τοῦ ἡθους, συμπεριφορὰ ἀκριβοῦς καὶ μεμετρομένη, βίος ἀκηλίδωτος φέρουσι τὰ ἀγαθὰ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν οἶκον. Καὶ ἐάν ἡ εὐημερία κλονίζηται ἔξωτερικῶς ἔνεκα ἐκτάκτων τιμῶν περιστάσεων, ἀνεξαρτήτων τῆς ἀγαθῆς θελήσεως τοῦ πατρὸς καὶ τῆς καλῆς διοικήσεως τοῦ οἴκου, μόνον ἡ εὐφροσύνη ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν οἰκειῶν, τῶν τὸν ἐνδρόστον καὶ ἠθικὸν πατέρα περικυκλούντων, μόνον ἡ ἀρετὴ αὐτῶν μένει ἀκλόνητος καὶ καρτερικὴ. Ὅπου βασιλεύει ἡ σεμνότης καὶ τὸ χρηστὸν ἡθος, ἐκεῖ πᾶν δυστύχημα εἶνε ἀνεκτόν, καὶ τὸ μέγιστον κακὸν καταπραῖνεται διὰ τῆς σκέψεως, ὅτι ὁ πατὴρ, ἐν γένει οἱ οἰκεῖοι, δὲν εἶνε αἰτιοὶ καὶ ἕτιοι τοινύτης δυστυχίας, ἥτις εἶνε πολλὰκις ἄγγελος ἀγαθός, θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν καὶ τὸ ἡθος τῆς οἰκογενείας. Αἱ καρδίαι τῶν οἰκειῶν πρέπει νὰ ἦνε πλήρεις ἀμοιβαίας ἀγάπης, ἀγαθῆς συναϊσθίσεως καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν Θεόν. Εὐτυχεῖς αἱ οἰκογένειαι, ἐν αἷς τὸ οὐράνιον τοῦτο πνεῦμα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς χρηστότητος βασιλεύει, ἐνθα ὁ πατὴρ ἐν τῷ μέσῳ τῶν φίλων αὐτοῦ ἴσταται ὡς ὁ μέγας ἀρχιερεὺς εὐλογῶν καὶ ὀδηγῶν τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτῷ λογικὰ πρόβατα εἰς τὸ ἀγαθόν. Τοιοῦτοι γονεῖς εἶνε ἀληθεῖς πατριάρχαι. Τοιοῦτοι οἰκοεἶνε οἰκοὶ Ἰβραῖμ.

Ἐκ τῶν μέγιστων τοῦδε συντόμως καὶ ἀπλῶς ἐκτεθέντων ἐξήγομεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πατὴρ καὶ οἰκογενεάρχης εἶνε ἄξιος τοῦ μεγάλου καὶ σεμνοῦ τούτου τίτλου καὶ ὅπως τὸν προορισμὸν αὐτοῦ ἐκτελεῖ, ὅστις ἔχει ὡς συνέκδημον

(1) Σοφ. Ἰησοῦ υἱοῦ Σαίραχ. γ' 11-13.

ως ακτινωτήν της υπάρξεως της ζωής εν, περ δὲν ἐγεύθη εἰσέτι ταύτης. Ἴνα γινώσκωμεν πῶς πρέπει νὰ σκεπτόμεθα περὶ τῆς ζωῆς δέον νὰ ἀπευθυνθῶμεν μᾶλλον εἰς ἐκείνους τοὺς ἀνδρας, ὧν αἱ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου βεβαιὰ σκέψεις ἔχουσιν ἀθιεντίαν, στηριζομένην ἐπὶ τῆς πείρας καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Ἐν τῶν οὐσιωδιστικῶν στοιχείων, περὶ τοῦ προκειμένου ἀντικειμένου σκέψεις του εἶνε ἡ σχετικὴ ποσότης τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν, ἅπερ ὁ ἄνθρωπος συναντᾷ ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς παρούσης ζωῆς, ὡς καὶ ἡ ὑπάρχουσα ἀναλογία τῶν εὐφροσύνων καὶ τῶν λύπησιν. Περὶ τούτου, καθὼς καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων, οἱ φιλόσοφοι διαφωνοῦσιν, οἱ μὲν δοξάζοντες ἐπικρίνειν τῶν κακῶν ἐν τῷ βίῳ, οἱ δὲ τῶν ἀγαθῶν, καὶ οἱ μὲν θεωροῦντες τὴν παρούσαν ζωὴν πηγὴν ἀνεξάντητον δυστυχίας, οἱ δὲ εὐτυχίας. Τὰς ἀντιθέτους τούτων δοξασίας σοφῶς παρέστησεν ἡ ἀρχαϊότης ἐν τοῖς δυοῖν προσωποῖς τοῦ Ἀημοκρίτου καὶ τοῦ Ἡρακλείτου, ὧν ὁ μὲν ἀναλογεῖ πρὸς τοὺς λεγόμενους σήμερον αἰσιόδοξοι, ὁ δὲ πρὸς τοὺς ἀπαισιόδοξοι. Οἱ μὲν δηλονότι, κρίνουσιν εὐνοικῶς περὶ τοῦ βίου, οἱ δὲ παριστάσι τὰ πάντα σκοτεινά. Εἰς ἑκατέρου τούτους ἄς δώσωμεν ἤδη τὸν λόγον, ἀρχόμενοι ἐκ τῶν αἰσιόδοξων, καὶ μετὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἡμεῖς περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων των, ὀδηγὸν λαμβάνοντες οὐχὶ τὸν ἀνθρώπινον, ἀλλὰ τὸν θεῖον λόγον.

α.

Ἀληθῶς εἶπεν ἡ αἰσιοδοξία δὲν εἶνε δοξασία σχετικὴ πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπινου βίου, ἀλλὰ θεωρεῖ τις ἀναφερομένη εἰς τὴν τελειότητα τοῦ σύμπαντος. Ὁρμωμένη ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου, ἐστὶ ὁ Θεός, πανάγαθος ὢν καὶ πάνσοφος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δημιουργήσῃ ἄλλο τι εἰ μὴ ἕξοχόν τι καὶ θεάσιον, διακηρύττει ὅτι ὁ κόσμος οἷος ὑφίσταται εἶνε ἕκαστος ὁ κάλλιστος τῶν δυνατῶν κόσμων. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ θεωρία αὕτη ἤμισα συμφωνεῖ πρὸς εὐνοικίην ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας καὶ τῆς τύχης τοῦ ἀνθρώπινου βίου ἀσχετῶς πρὸς τὸ σύμπαν ἕξεταζομένου, ἐν τούτοις παραμυθεῖ καὶ ἐνθαρρύνει ἡμᾶς, συλλογιζομένους ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ μ' ἔλλην τὴν ἀθλιότητα αὐτῆς σχετικῶς πρὸς ἄλλην τὴν δημιουργίαν συμβάλλει καὶ συντελεῖ εἰς τὴν τελειότητα τοῦ ὅλου μεγάλου οἰκοδομήματος. Ἐτεροι ὅμως τῶν αἰσιόδοξων ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ὁ κόσμος εἶνε τὸ κάλλιστον οὐχὶ μόνον καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις εἶνε τὸ κέντρον αὐτοῦ καὶ ὁ σκοπός. Τὸ πᾶν, λέγουσιν, εἶνε θανμασίως διατεταγμένον ἐν τῇ

τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἐνεκεν τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ἡμετέρου γένους. Τὸ σύμπαν εἶνε τὸ σύνολον τῶν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ συνηρμοσμένων μέσων, τῶν δυναμένων νὰ χορηγήσωσιν ἡμῖν πᾶν ὅ, τι ἀπαιτοῦσιν αἱ ἡμέτεραι ἀνάγκαι, αἱ τέρψεις καὶ αἱ ἀπολαύσεις. Ἴδετε, λέγουσι, τὸν θανμάσιον ὄργανισμὸν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, καὶ παρατηρήσατε πῶς ἡ διαδοχὴ τῶν ὥρων τοῦ ἐνιαυτοῦ αἰρεῖ τὴν μονοτονίαν τοῦ βίου καὶ παράγει ἡμῖν τόσα ὑλικά ἀγαθὰ. Ἡ θεωρία αὕτη τῶν τοιούτων αἰσιόδοξων, διακρινόμενα πανταχοῦ τὴν πρόνοιαν τοῦ Δημιουργοῦ ὑπὲρ τῆς ὑλικῆς ἀπολαύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀντίκειται καὶ πρὸς τὴν ἐνοσίαν τῆς παρσοφίας τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὴν πείραν καὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τινὰς ἀθέτους νὰ χλευάσωσι τὸ ἔργον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς δημιουργίας. Ὁ θεῖον νὰ κρίνῃ ὀρθῶς περὶ τῆς δοξασίας τῶν αἰσιόδοξων, δὲν πρέπει νὰ τὴν ζητήσῃ εἰς τὰς μικρολόγους ταύτας θεωρίας, ἀλλὰ νὰ ἀνατρέξῃ εἰς τοὺς μεγάλους νόμους τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας, οἷον εἰς τὸν Μελιμβράγγιον ἢ τὸν Λεϊβνίτιον. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπαξίειν νὰ ἀποδεχθῇ, ὅτι ἐν τῷ σύμπαντι τὰ πάντα διετάχθησαν πρὸς ὕψελος τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἰκανοποιηθῶσι τὰς ἀνάγκαι καὶ ἐπιθυμίας αὐτοῦ, διατίθεται, ὅτι ὁ Δημιουργὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἰσορροπίαν τοῦ συνόλου τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν εὐδαιμονίαν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς χώρας, τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ γένους τῶν ὄντων—προστίθησι δὲ ὅτι ἐν γένει ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἶνε καλὴ καὶ ἔχει ἀξίαν. Ἐὰν μὴ εἴχομεν, λέγει, τὴν γνώσιν τῆς μελλούσης ζωῆς, πιστεύομεν, ὅτι ὀλίγοι ἄνθρωποι θὰ εὐρίσκοντο, οἵτινες δὲν θὰ ἦσαν ὑψιστάτην, προκειμένου νὰ ἀποθάνωσι, νὰ διέλθωσιν ἐκ νέου τὴν ζωὴν ὑπὸ τῶν ὄρων νὰ ἀπολαύσωσι τὰ ἀγαθὰ καὶ νὰ ὑποφέρωσι τὰ κακὰ κατ' ἄλλον ὅμως τρόπον θὰ ἠκούοντο δηλονότι ἀπλῶς εἰς τὴν μεταβολὴν χωρὶς νὰ ἀπαιτήσωσι κρείσσονα κατὰ τὴν τῆς προηγουμένης. Ἐν γένει, παρατηρεῖ ὁ φιλόσοφος οὗτος, τὰ κακὰ δὲν εἶνε τόσα, ὅσοι νὰ ὑπερτεροῦσι τῶν ἀγαθῶν. Βεβαίως ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκίων, τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐκαύλων εἶνε ἀσυνκρίτως ἀνώτερος τῶν δεσποτιῶν καὶ τῶν νοσοκομείων. Ἐὰν τὸ κακὸν μᾶς ἐκπλήτῃ, τοῦτο συμβαίνει ἀκριβῶς, ἐκ τοῦ ὅτι εἶνε τοῦτο ἕξαιρέσις εἶνε παρεκτροπὴ τῆς τάξεως καὶ κανονικότητος, εἶνε τι παρὰ φύσιν, ἀπέναντι δὲ τῆς τάξεως τοῦ σύμπαντος τὸ κακὸν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἀπὸ ἐπὶ φύλλον λευκοῦ χάρτου. Ἄλλως τε δὲ πᾶσι βίαις φανταστικῶν, καὶ ποσάκις δὲν παρουσιάζονται περιπτώσεις, καθ' ἃς τὰ κακὰ ἀποβα-

νοῦσιν εἰς ἡμᾶς αἰτία μεγίστων ἀγαθῶν; Ποσάκις μικρὰ ὀδύνη δὲν χρησιμεύει ὡς ὠφέλιμος εἰδοποίησις πρὸς ἀποφυγὴν βαρυτάτου κινδύνου; Ποσάκις ἐν ἐλαφρῶν κακῶν δὲν συντελεῖ εἰς τὸ νὰ γευθῶμεν πολυτίμων ἀγαθῶν, τὰ ὅποια χωρὶς τοῦ διεγείραντος τὴν προσοχὴν ἡμῶν κακοῦ ἤθελον παρέλθῃ ἐπὶ ματαίῳ; Τὸ κακὸν εἶνε ὡς ποραφονία τις χρησιμεύουσα εἰς τὸ νὰ ἀναδειχθῇ ἡ ἀρμονία, ὡς σκιὰ ἐπαυξάνουσα τὴν λαμπρότητα τῶν χρωμάτων μιᾶς εἰκόνας. Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν εἶνε, ὅτι ἡ ζωὴ εἶνε καλὴ, εἶνε εὐάριστος τὰ ἀγαθὰ τῆς εἶνε ἄπειρα καὶ σχετικῶς διαρκῆ, τὰ κακὰ περιωρισμένα καὶ παροδικά. Ἄν πρέπει νὰ ἁμοιῶν τις πρὸς ἐκείνους, οἵτινες, ἀγνοῦντες τοὺς ὀδύνας ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, φαντάζονται βεὶ ὀλόκληρον τὸ σύμπαν διατελεῖ ἐν ὀδύνη, καὶ οἵτινες εὐκόλως ἤθελον ἐξαργεῖ ἀποδεῖξιν ἐκ τούτου κατὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἐὰν ὑπῆρχε Θεός, ἤθελε προνοήσει καὶ περὶ τῆς ὀδοναλγίας αὐτῶν. Καὶ οὕτω μὲν φρονοῦσιν οἱ αἰσιόδοξοι ἤδη δὲ ἀκούσωμεν καὶ τῶν ἀπαισιόδοξων τὰς δοξασίας.

β.

Ἡ σχολὴ τῶν ἀπαισιόδοξων ἀνεφάνη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τοιοῦτοι ὑπῆρξαν καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ρώμῃ, τοὺς ὁποίους παραλείποντες περιοριζόμεθα εἰς τὴν νεωτέρας. Τούτων διασημότεροι εἶνε τρεῖς ὁ Λεοπάρδι, ὁ Σοπερχάουερ καὶ ὁ Ἀρτμαν, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος, ποιητικῶς μᾶλλον ἢ φιλοσοφῶς, ἀφηκὰ συλλογῆν πραγματικῶν περὶ ἀπαισιοδοξίας, ἐν αἷς ἐκφράζεται μικρότατα περὶ τῆς ζωῆς καὶ μετὰ τῆς ζωηρώτερης μισανθρωπίας. Ἡ ἀλήθεια, λέγει, εἶνε τόσον ἀθλία καὶ ἀντιπαθητικὴ, ὅσοι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην εἰς βίαις τὰς σχέσεις τοῦ βίου του νὰ μεταχειρίζηται τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην. Οἱ ἄνθρωποι ἀγαπᾶσι νὰ πιστεύωσιν βεὶ δὲν ἐργεῖσιν κακοὶ ἐκ συμβεβηκότος, ἀλλ' εἶνε τοιοῦτοι ἐκ φύσεως. Οἱ ἠλίθιοι καὶ αἱ εὐήθειαι εἶνε καλοὶ καὶ εὐτυχεῖς τὸ μόνον αἰσθημα, ἅπερ ἡ θεωρία τοῦ κόσμου δύναται νὰ γεννησῇ εἰς ψυχὴν εὐγενῆ εἶνε ἡ δυσαρθεσκία καὶ ἡ ἀηδία. Οἱ λοιποὶ δύο ἀνέπειξαν τὸ ἀπαισιόδοξον σύστημα τῶν ἐν ὀγκωδιστικῶν βιβλίοις ἀμφοτέροι συμπερινοῦντες καὶ καταλήγοντες εἰς τὴν ἰσχυρὴν ἀθλιότητα τῆς ὑπάρξεως τῆς ζωῆς. Ἴδου ἐν περιλήψει αἱ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου δοξασίαι των. Ἐργεῖται, λέγουσιν, ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ὅσοι ἡ ἀνθρωπίνη βούλησις νὰ τείνῃ ἀδιαλείπτως εἰς τινα σκοπὸν μετὰ τινος προσηκείας, ἥτις καθ' ἑαυτὴν εἶνε ἀγενεὴ καὶ ὀδυνηρά. Σπανίως ἀρνεῖται τις εἰς τὸν ἐπιδικώμενον σκοπὸν ἕνα δὲ ἐπιτευχθῆ, ἀμέσως ἢ βολήσις ἐπιχειρεῖ νὰ ἐπιδιώξῃ ἕτερον τι χω-

ρὶς ποτε νὰ σταματήσῃ, χωρὶς ποτε νὰ εὐφραίνουσι καὶ εὐδαιμονίαν. Ἄντι τῆς φύσεως νὰ ἦνε ἀγαθὴ καὶ τρυφερὰ μήτηρ, ὅποιαν τὴν ἐξυμνοῦσιν οἱ αἰσιόδοξοι, εἶνε ἄστοργος μητρὶς, τῆς ὁποίας οἱ κατὰξῆροι μαστοὶ οὐδέποτε κρέχουσιν εἰς τὴν φλέγουσαν ἡμᾶς δάψαν φανίδα τινὰ γάλακτος ἔμικτον χολῆς καὶ χωρὶς νὰ ἀγοράσωμεν ταύτην ἀπὸ τῆς μαστοῦ πόνων. Ἄρκεῖ ἰὰ ἐξείαυ) τις κατὰ βάθος τὸν κόσμον καὶ θὰ εὐφρῆ τοῦτον ἀποτρώποιον. Ἡ ζωὴ ἁμοιῶν πρὸς διαρκῆ θήραν, ἐν ἣ τὰ θύνα ὅτε μὲν θηροδῶντα, ὅτε δὲ θηρώμενα ἐρίζουσι καὶ μάχονται περὶ τῆς λείας. Εἶνε εἰδὸς τι φυσικῆς ἱστορίας τῆς λύπης καὶ τοῦ ἄλγους, ἥτις συννοῦνται εἰς τὸ ἐξῆς τὸ θέλειν τι καὶ μὴ εὐρίσκων, τὸ ἀδιαλείπτως ἀγωνίζεσθαι, ἀδιαλείπτως πάσχειν, ὡς ὅταν ὁ ἡμέτερος πλανήτης κατακεραματισθῇ.

Ἄλλως τε, λέγουσι, δὲν ὑπάρχουσι διὰ τὸν ἄνθρωπον τόσα ἀγαθὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὅποια πολλοὶ ὑποθέτουσιν. Οὕτω π.χ. δὲν πρέπει νὰ ὀνομάξῃ τις ἀγαθὰ τὸν πλοῦτον, τὴν νεότητά, τὴν ἰσχυρίαν, ἅπερ δὲν εἶνε εἰ μὴ προσόντα καθαρῶς ἀρνητικὰ, καθὼς ὁ ὕπνος, καὶ τὰ ὅποια συντελοῦσι μόνον εἰς τὸ νὰ μὴ δοκιμάξῃ τις τὰς λύπαις τῆς πενίας, τοῦ γήρατος καὶ τῆς νόσου. Εἶνε δυνατόν νὰ ὀνομάξῃ τις ἀγαθὸν τὴν ἐργασίαν ἢ τὴν οἰκογένειαν; Εἶνε ἀληθὲς ὅτι θὰ ἐπεφυλάττοντο ἡμῖν χεῖρονα κακὰ ἐν ἐλλείψει τούτων ἀλλὰ πᾶσα ἐργασία εἶνε σκληρὸς κόπος, ὕσον δὲ ὠρίαν καὶ ἄν δουροπαλῆ τις τὴν οἰκογένειαν, αὕτη δὲν εἶνε ὀλιγωτέραν πηγὴν μυστῶν ὀδυμῶν καὶ διαρκῶς ἀγωνίας. Τί δὲ νὰ εἴπῃ τις περὶ τοσούτων ἄλλων ὑποτιθεμένων ἀγαθῶν, ἅπερ δὲν εἶνε εἰ μὴ ἐλπίδες ἀπάτηλαί, ὀπτικαὶ ἀπάται, πάντοτε ὀπισθοχωροῦσαι ἀπέναντι ἡμῶν, καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο χρησιμεύουσαι ἢ νὰ προκαλῶσι τὸν ζῆλον ἡμῶν καὶ τοὺς ματαίους ἀγῶνας; Ἡ ἀρετὴ δὲν ἀποφέρει τὸ ἀντίτιμὸν τῆς, ἢ δὲ κακία σιοιχίζει πολὺ περισσότερον καὶ οὐδὲν ἀποφέρει. Ὑπολείπεται μία μόνη ὕσις ἐν τῇ μεγάλῃ ἐρήμῳ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, αὕτη εἶνε αἱ ἀπολαύσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης. Ἄλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἄς μὴ ἀπατάται τις καὶ αἱ ἀπολαύσεις αὗται οὐχὶ ὀλίγον στοιχίζουσι. Τί δὲν ὑποφέρει ὁ ἐπιστήμων καὶ ὁ καλλιτέχνης; Ὅσον ἐξησηκίμεται εἶνε αἱ αἰσθητικαὶ αὐτῶν, ὅσοι νὰ ἀπυλαύσωσι καὶ τὰ δύναται νὰ ἐκτιμῶσι στανίας τινὰς ἀρμονίας τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς, τόσον μᾶλλον ὑπομένουσι τὰς δυσαρθεσκίας μυστῶν δυσαρμονιῶν καὶ παραποινῶν, ὑφ' ὧν πληροῦται ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ. Εἰς ἰδιώτης δύναται νὰ ἀναγινώσκῃ ἀτάραχος τὴν ἐφημερίδα του, καθ' ἣν στιγμῆν ὑπὸ τὸ παράθυρόν του διέρχεται ἡ ἀποτροπαιότερα συναυλία, ἐνφ' ὅτι τὸν Μο-

ζῶντι ἢ ἐλαφροτέρῳ μουσικῇ παραφωνία εἶνε ἀληθῆς ὁδὸς. Ἐπὶ τέλους, συμπεραίνουσι οἱ ἀπαισιόδοχοι, ὅσον τις ἔχει ἀνεπτυγμένην τὴν διάνοιαν, τοσοῦτον περισσοτέρως λήσας ὑπομένει. Ὁ πεπαιδευμένος εἶνε δυστυχέστερος τοῦ ἀμαθοῦς, ὁ δὲ ἀμαθὴς μὲ τοὺς ἀνεκπληρώτους πόθους τοῦ εἶνε δυστυχέστερος τοῦ κτήνους, τοῦ ἀρεσκόμενου νὰ κυλίηται εἰς τὸν βόσβορον. Εἰς μάτην ἤθελε τις ἀντιτάξει τὴν ἀγάπην, ἢ ἐκδηλοῦσι πάντα τὰ ὄντα διὰ τὴν ζωὴν καὶ τοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους καταβάλλουσι πρὸς διάσωσιν αὐτῆς ἐν ᾧ κινδύνου ἀπωλείας αὐτῆς. Εἰς μάτην προσβάλλουσι τὸν μῦθον τοῦ βυλοκόπου προσκαλοῦντος τὸν θάνατον, ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀφορητοῦ ζωῆς, ὅστις ὅμως ἔπειτα, ἐμφανισθέντος τοῦ θανάτου, καταλαμβάνεται ὑπὸ τρόμου καὶ ὑποκρίνεται, ὅτι τὸν προσκαλεῖ εἰς βοήθειαν. Ναί, λέγουσιν οἱ ἀπαισιόδοχοι, τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀληθές, ἀλλ' οὐδὲν ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ζωὴ εἶνε ὑποφερτὴ, καὶ ὅτι δὲν εἶνε ἀνόητος ὁ τοσοῦτον προσκολλώμενος εἰς αὐτήν. Εἰς τὸ ἐνστικτικὸν τοῦτο, ὅπερ ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ συντηρῇ τὴν ζωὴν του παρατηρεῖ τις φανερὰ τινα κύκλον, τὸν ὁποῖον παῖξαι εἰς ἡμᾶς ἡ φύσις. Ἄστυ θέλει νὰ ζῶμεν, καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ ἡμᾶς τοῦ νὰ ἀπαλαττώμεθα τὸ ταχύτερον τῆς τιμωρίας μας, ἐξαπατᾷ ἡμᾶς διὰ ματαίων ἐλπίδων καὶ μᾶς ἀνάχαιτιζει διὰ τοῦ χειμερικοῦ φόβου τοῦ θανάτου. Τέλος πάντων κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν ἀπαισιόδοχων ἡ ζωὴ εἶνε δυστυχία καὶ δυστυχία χωρὶς ἐπαρκοῦς ἀποζημιώσεως.

γ.

Μεταξὺ τῶν αἰσιόδοχων καὶ ἀπαισιόδοχων ἴστανται τρίτοι τινές, οἵτινες δοξάζουσι, ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶνε δυνατόν νὰ κρύπηται μεταξὺ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπομένως δὲν εὐρίσκειται οὔτε ἐν τῇ αἰσιοδοξίᾳ οὔτε ἐν τῇ ἀπαισιοδοξίᾳ, οὔτως ὥστε ἡ ζωὴ οὔτε ὑπερκαυχίεται ἐξ εὐαρέστων, οὔτε καταλύεται ὑπὸ δυσἀρεστων, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει ἀναλογία τις ἀγαθῶν καὶ κακῶν, φαιδρῶν καὶ λυπηρῶν. Τὴν ἰσορροπίαν ταύτην ὑπεστηρίζουν πολλοὶ τῶν ἠθικολόγων, οὐχὶ ὅμως διὰ πειστικῶν λόγων καὶ ἰσχυρῶν επιχειρημάτων, ἀλλὰ δι' ἀπλῶν ὑποθέσεων. Ἀλλ' ἐπὶ ὑποθέσεων ἡ ἀλήθεια δὲν στηρίζεται. Ὅσοι κρίνοντες ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων λέγουσιν, ὅτι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ εἶνε ἀναμιγρὰ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ κατ' ἀναλογίαν, τὸς ὁποῖος δὲν δύναται τις νὰ δρῆσῃ ἀκριβῶς, διότι ταῦτα ποικίλλουσι κατὰ τοὺς διαφόρους χαρακτῆρας τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν βλέπουσι τὰ πάντα ῥόδινα, ἄλλοι δὲ μέλανα, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ πραγματικὴ ὑπαρξίς τῆς ζωῆς δὲν εἶνε οὔτε ὁ ἄριστος οὗτος παράδεισος, ὃν ἐξυμνοῦσιν οἱ αἰσιόδοχοι, οὔτε ὁ

φοβερός οὗτος ἔδης, ὃν παριστῶσιν οἱ ἀπαισιόδοχοι.

Ἐν τούτοις οἱ αἰσιόδοχοι ἔχουσιν ἰσχυρὸν τι ἐπιχείρημα ὑπὲρ αὐτῶν, τὴν ὁσημέραι παρατηρουμένην πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ πλείστοι φιλόσοφοι καὶ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ σημερινοῦ αἰῶνος ἀποδέχονται, ὅτι ὁ ἀνθρώπινος βίος προβαίνει ἀπὸ βελτιώσεως εἰς βελτίωσιν οὕτως, ὥστε οὐδέποτε καὶ ἂν ἦν ἡ ἐκτίμησις, ἥτις γίνεται σήμερον περὶ αὐτοῦ, πλησιάζει ἢ ἡμέρα, κατ' ἣν ἀναντιρρήτως θά ἦν εὐδαιμόν. Ἡ ὁσημέραι βελτίωσις αὐτοῦ μᾶς κεῖται ὅτι ἐλεύσεται χρόνος, κατ' ὃν ἡ εὐρήνη θὰ βασιλεύσῃ, ἡ δικαιοσύνη θὰ κυβερῇ τὴν ἀνθρωπότητα, αἱ ἐπιστήμαι θὰ τελειοποιηθῶσι καὶ θὰ ἀπλοποιηθῶσιν οὕτως, ὥστε νὰ καταστῶσι κτήμα ἀπάντων, οἱ νόμοι θὰ χορηγήσῃσι τὴν εὐτυχίαν, μία γλῶσσα καθολικὴ θὰ ἐνώσῃ ἅλους τοὺς λαοὺς καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος θὰ κατατροπωθῇ.

Ὅτι καὶ ἂν δοξάζωσιν οὗτοι περὶ τῆς ἐπιπέδου τελειοποιήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἀδιαφιλονέκητον εἶνε, ὅτι ἐὰν παραβλέψῃ τις τὴν κατάστασιν τοῦ σημερινοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὸ παρελθόν, δὲν δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ τὴν φανερὰν πρόοδον ἐπὶ ἀναριθμητῶν σημείων. Ἡ δικαιοσύνη π. χ. σήμερον ἀσκεῖται κάλλιον, ἢ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία προστατεύονται ἀσυγκρίτως περισσότερον ἢ κατὰ τὰς ζοφεράς ἡμέρας τοῦ μεσαιῶνος. Οἱ ἄνθρωποι τῆς διαστροφῆς, τῆς ἰνδουσίας καὶ τῆς κατοικίας ἐβελτιώθησαν. Χάρης δὲ εἰς τὰ καταπληκτικὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας καὶ εἰς τὰς ἄλλας κατακτηθείσας ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης αἱ παντὸς εἴδους εὐκολαί, τῶν ὁποίων ἐστεροῦντο οἱ πατέρες ἡμῶν, μετεδόθησαν καὶ εἰς τὸν πενήτερον.

Αἱ σκέψεις αὗται ἐπαρκεῖ νὰ νικήσῃσι τοὺς ἀπαισιόδοχους καὶ νὰ ἐξαγιάσωσιν αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσωσιν, ὅτι, ἐὰν ἡ ζωὴ δὲν ἦν εὐδαίμων καὶ δι' ἅλους εὐχάριστος, δὲν θὰ βραδύνη ὅμως νὰ καταστῇ τοιαύτη ἕνεκεν τῆς παρατηρουμένης προόδου. Οἱ ἀπαισιόδοχοι ὅμως οὐδὲν ἄλλο φερούσιν ἐαυτοὺς ἡττημένους καὶ ἀποκρίνονται διὰ τῆς ἐξῆς παρατηρήσεως: Ὁ ἄνθρωπος εἶνε εὐτυχὴς οὐχὶ ἀναλόγως ἐκείνου, ὅπερ κέκτηται, ἀλλ' ἀναλόγως τῆς ἰκανοποιήσεως, ἣν τῷ παρέχει τὸ κεντημένον. Ἀλλ' ἐδημιουργήθημεν μὲ τοιαύτην φύσιν, ὥστε ὅσον περισσότερα ἔχομεν, τόσο περισσότερα ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἔχωμεν δὲν ὑπάρχει στιγμή, κατ' ἣν ὁ ἄνθρωπος κατέχει ὅτι ἐπιθυμῆι χωρὶς συγχρόνως νὰ συλλάβῃ νέας ἐπιθυμίας, αἵτινες τὸν ἀνησυχοῦσιν. Ὅσαίτις βλέπομεν τοῦτον ἢ ἐκείνον τῶν ὁμοίων μας εὐφρασκόμενον εἰς θέσιν κρείσσονα ἡμῶν, φανταζόμεθα ὅτι εἶμε εὐτυχέστερος ἡμῶν, καὶ τὸν φθονοῦμεν ἀλλ'

ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν τὸ βῆθος τῆς καρδίας του, ἠθέλομεν ἀναγνωρίσει ὅτι ἡ θέσις του δὲν παρέχει αἰτῶν τὴν εὐτυχίαν, τὴν ὅποιαν ἡμεῖς φανταζόμεθα καὶ διὰ τὴν ὅποιαν τὸν φθονοῦμεν. Ὁ πτωχὸς νομίζει τὸν πλούσιον εὐτυχῆ, ἀλλ' ὁ πλούσιος ἐκεῖνος τὴν τοιαύτην εὐτυχίαν δὲν αἰσθάνεται ὁ πλοῦτος δὲν ἀπαλλάττει αὐτὸν μεριμνῶν, θλίψεων καὶ στενοχωριῶν. Ὅτι δὲ παρατηρεῖται ἐν τῇ ἰσχυρίᾳ τῶν διαφορῶν καταστάσεων τῶν ἀτόμων, οὐχὶ ὀλιγότερον παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς διαφόρους διαδοχικὰς καταστάσεις τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς ὃν προβαίνει ὁσημέραι ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα, αἱ πρόσοδοι καὶ οἱ πόροι ἀξάνουσι, τοῦτο εἶνε ἀληθές ἀλλ' ἐπίσης ἀξάνουσι καὶ αἱ ἀνάγκαι, καὶ μάλιστα ταχύτερον αὐταί. Ὅσον δὲ ἀναπτύσσεται ὁ ἄνθρωπος διανοητικῶς, τόσο αἰσθάνεται τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς εὐτυχίας του. Ὁ Ρουσσὸ ὑπεστήριξε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε εὐτυχέστερος ἐν τῇ ἀργίᾳ καταστάσει, ἢ ἐν τῇ καταστάσει τοῦ πολιτισμοῦ. ἕτερος δὲ συμπληρῶν τὴν ἰδέαν ταύτην, διαστίνεται, ὅτι βαίνομεν οὐχὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν, ἀλλ' εἰς τὰς συμφορὰς καὶ εἰς τὰς θλίψεις, καὶ ὅτι τὸ τέρας τῆς ἀνθρωπίνης ἐξελίξεως, ἀντὶ νὰ ἦν εὐρήνη καὶ χαρὰ, θὰ ἦν ἀπόλυτος ἀπογοητεύσις καὶ ἀποσύνθησις.

(ἀκολουθεῖ).

Δ. Μαρτίνος.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΚΑΤΟΠΤΡΟΝ

Β.

Κατοπτριζόμενοι ἐν τῷ πρώτῳ ἡμῶν δημοσιευθέντι μέρει τοῦ πολυόπτου κοινωνικοῦ κατόπτρου εἶδομεν μόνον γενικὰς τινὰς γραμμάς, ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὁποίων καταρθώσαμεν νὰ παρασχῶμεν ἐν βραχυτάτῃ σχεδιαγραφῆσει πιστὴν εἰκόνα τῆς κοινωνικῆς ἡμῶν καταστάσεως, ἀφορμὴν λαβόντες ἐκ τοῦ σχολείου καὶ τῆς ὑφισταμένης σχέσεως μεταξὺ μαθητοῦ καὶ διδασκάλου. Καταπαύοντες δὲ τὸ πρῶτον μέρος ἐλέγομεν ὅτι «εἶνε καὶ ἄλλα τὰ τῆς χαλαρώσεως αἰτία ἐπίσης σπουδαία, ἅτινα ἐν ἑτέρῳ εὐκαιρίᾳ θέλωσιν ἐρευνηθῆναι.» Τυχούσης δὲ τοιαύτης ἤδη, φέρω ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερον καὶ τὰ ἄλλα ταῦτα τῆς χαλαρώσεως αἰτία.

Ἔνε ἐκτὸς πάσης ἀντιλογίας ὅτι γνώσεις, ὅσα ἂν ὦσι ποικίλαι καὶ εὐρεῖαι, ἀνευ χριστιανικῆς διαπαιδαγωγήσεως εἶνε ἀδύνατον νὰ μορφώσῃσι καρδίαν, νὰ διαπλάσωσι ψυχὰς ἠθικὰς καὶ ν' ἀποδείξωσι χαρακτῆρας τηρητὰς τοῦ καθήκοντος.

Ἄλλ' ἵνα τοῦτο ἐπέλθῃ τὸ ἀποτέλεσμα, ἀνάγκη νὰ συνδράμωσιν ἀπὸ κοινοῦ Οἰκογένεια, Σχολεῖον καὶ Ἐκκλησία. Καὶ ἡ μὲν οἰκογένεια

θέλει συνεισενέγκει τὴν πρώτην εὐπλαστον ζύμην σὺν τοῖς ἀγαθοῖς τῆς ἠθικῆς σπέρμασι διὰ τῶν εὐαγῶν καὶ ἐν φόνῳ Κυρίου ἀνατρεφόμενων παιδῶν, τὸ δὲ σχολεῖον ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων πάντοτε βαίνον θέλει εὐρύσει μὲν τὸν κύκλον τῶν γνώσεων, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς τῶν παιδῶν θέλει ἐμπαδάσει ἐν τῇ ἠθικῇ διὰ τῆς εὐρυτέρας χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν διδασκόντων οὕτω δὲ οἱ παῖδες πλουτιζόμενοι εἰς γνώσεις καὶ κτώμενοι τὴν ἀληθῆ ἀρετὴν εἰσέρχονται εἰς τὸ μέγιστον καὶ ὑψιστον σχολεῖον τῆς Ἐκκλησίας, ἐνθα τελειούμενοι καθίστανται ἔνδοξοι ἔμφορες καὶ ἀγαθοὶ παραδιδόμενοι τῇ κοινωσίᾳ, ἵνα ἐκπληρώσωσι θεόντως τὸν ἐπὶ γῆς προορισμὸν αὐτῶν.

Ἄστυ εἶνε ἡ κανονικὴ τῆς χριστιανικῆς κοινωσίας λειτουργία. Ἄλλ' ἄρα γε οὕτω γίνεται παρ' ἡμῶν; Οὐδέλλως! Σήμερον ν' ἀπαύτηται τις τοιαύτας ὁμοίας παρὰ κοινωσίας ἐκλύτου καὶ πεπωρωμένης; Σήμερον νὰ ζητή τις τοιαῦτα παρὰ κοινωσίας σχεδὸν ὁλόφρονος; Μὴ ὦμεν τόσο ἀπαιτητικοί! Ἐάσωμεν νὰ λαλήσωσιν ἀντ' ἡμῶν αὐτὰ τὰ πράγματα.—Παρελθέτω πρῶτον ἡ οἰκογένεια τοῦ προτύπου Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἵνα εἰπῇ ἡμῖν πῶς ἐκτρέφει τοὺς παῖδας.—«Ἐγὼ, ἀποκρίνεται ἡ οἰκογένεια, δὲν ἔχω καιρὸν νὰ χάσω διὰ τὰ παιδιά. Τὰ παιδιά εἶνε φορτίον δυσβάστακτον, καὶ ἐγὼ ἔχω τὰς ὑποθέσεις μου (λέγει ἡ εὐπορος καὶ πλουσία οἰκογένεια), ἢ τὰς ἀνάγκαις μου (ἡ ἄπορος καὶ πτωχὴ).» Ὡς ἐν τούτου δὲν δύναμαι νὰ φροντίξω περὶ παιδῶν, τοῦτο ἔστω μέλημα τῶν τροφῶν, τῶν ὑψηροτέρων καὶ τῶν Ἑθνοπαίων ἀγνώστου προελεύσεως καὶ ἠθικῆς γυναιῶν. Πληρῶνα τόσο κατὰ μῆνα καὶ ἀπαλλάσσομαι τοῦ μεγίστου τούτου βάρους καὶ κερδαίνω τὰ ἔξῃς, χρόνον ἰκανὸν διὰ τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς ἐπισκέψεις καὶ τὰς διασκέδασεις! εἶμαι ἐλευθέρω νὰ τρέξω δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ! δύναμαι βπεῦ ἂν εὐρεθῶ νὰ συζητῶ καὶ ἐκφέρω γνώμην περὶ τῶν κοινῶν, δύναμαι νὰ συνάπτω παντοίας σχέσεις οὐδὲν με κωλύει νὰ μὴ ἐνδιατρίβω πάντοτε ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἀκούω τὸν ἀένναον θόρυβον τῶν ἀτακτούντων παιδῶν. Τὴν δὲ νύκτα ἔχω πᾶσαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς ὀρεγίδας νὰ πηγάσω, καὶ εἰς χορούς, καὶ εἰς θέατρα καὶ ὅπου ἂλλοθι. Αἶδω μὲν κἄτι τι κατὰ μῆνα, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἀρέσεως κερδαίνω καὶ τὴν ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον ἀνατροφήν τῶν τέκνων μου, διότι μανθάνουσι δύο ἢ τρεῖς συγχρόνως γλώσσας, χοροὺν, μουσικὴν καὶ κωμῳδίαν! Ἴδού ποῖα τὰ ἀφελήματα.»

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑπερφίαλον ταύτην γλῶσσαν τῆς πλουσίας οἰκογενείας ἀκούεται ἡ λιγυρὰ φωνὴ τῆς κατασκληκυίας καὶ στεγνωθῆς

πτωχῆς καὶ ἀπόρου· «Ποῦ νὰ φθάσω ἢ κατ-
μένη εἰς τόσα καὶ τόσα ὅπου θέλω καθημέραν
διὰ τὰ διαφρέσω τόσα παιδιά. Ποῖον νὰ ἐν-
δύσω πρώτον καὶ ποῖον τὰ ὑποδήσω δεύτερον;
Λέν ἔξαρκῶ εἰς ψάμιον καὶ προσφάγιον
καθ' ἐκάστην. Ἄνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀδημονῶ
καὶ καταρῶμαι τὴν ὄραν, καθ' ἣν ἐνεπλάκη
εἰς τὰ δικτυα τοῦ γάμου. Ζητῶ τὴν ἐργασίαν
μου καὶ πρέπει νὰ μεταχειρισθῶ πᾶν μέσον
καὶ πάντα τρόπον διὰ νὰ ὠφελῆθῶ καμ-
μίαν δραχμὴν. Ἐμπορῶ ἐγὼ τὰ σκοτίζωμαι
διὰ τὰ παιδιά; Μάθουν μὴ μάθουν γράμματα,
ἐγὼ δὲν φροντίζω. Καθεὶς πρέπει νὰ προσπα-
θῆ νὰ κερδαίῃ τὸ καθημερινόν του. Τὰ παι-
διά πρέπει νὰ κάμνωσιν ὅτι θύναται ἵνα καὶ
αὐτὰ ζήσωσιν, ἀλλῶς εἴμεθα χαμένοι. Ἄλλὰ
ἐμπορῶ νὰ μὴ ὑπάγω εἰς τὸ οἶνοπωλείον νὰ
πῶ μὲ τὸν φίλον μου ἐν ποτηράκι κρασί; ἢ
εἰς τὸ καφετεῖον νὰ πῶ ἕνα καφέ, ἢ ἐν τύχη
νὰ παίξω ὀλίγον; Τί θέλεις κάλλιν νὰ μὴ πλη-
σιάζῃς κανένα; Ὅταν ἔχη κανὼς τὸν καιρὸν
καὶ τὰ μέσα δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀφύγη»

Διὰ τοιαύτης λοιπὸν γλώσσης ἐκφράζεται
καὶ ἡ πτωχὴ καὶ ἄπορος οἰκογένεια. Ὡστε
ἀμφότεραι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας τῶν τε εὐ-
πόρων καὶ ἀπόρων συμφωνοῦσιν ἐν ταῖς ἐπι-
πέτοις κατὰ τοῦτο, ὅτι, ὅπλα δὴ, χειρα-
φετοῦσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα ἢ μὲν εἰς ὀθνεῖας
παιδαγωγούς, ἢ δὲ εἰς τὴν τύχην των, καὶ οὐ
ὀδμεῖα, οὐδ' ἢ ἐλαχίστη καταβάλλεται φρον-
τίς περὶ τῆς χριστιανικῆς μορφώσεως τῶν εὐ-
πλότων δυσμοίρων παιδῶν. Οἱ τοὶ δὲ ἀνα-
τρεφόμενοι, ὡς ἔγω εἶρηται, προχωροῦσι τῆ
ἡλικίᾳ, καὶ τούτων οἱ μὲν διατρέχουσι τὰς ὀ-
δοὺς καὶ ἀγυῖας βλασφημοῦντες, καὶ μυριο-
τρόπως ἀσημοῦντες ἄνευ χαλινοῦ τιμῆς
καὶ παρέχοντες οἰκτρὰν εἰκόνα τῆς γενεῆς
ἐστίας· οἱ δὲ εἰσάγονται εἰς τὰ ἐκπαι-
δευτήρια, ἵνα διήθων μορφωθῶσιν. Ἄλλ' ἔ-
χοντες ἐν ἑαυτοῖς ἀπειθῆς ἐγκατεσπαρμένα
πάντα τὰ σπέρματα τῶν κακῶν καὶ παρασκευα-
σθέντες οὕτως ἐξ ἀσυγγνώστου τῶν γονέων
νωχελείας καὶ ἀφροντισίας, ὥστε νὰ χρησιμεύ-
σωσιν ὡς ἀγρὸς γονιμώτατος πρὸς ἐκφυσιν
τῶν καταστρεπτικῶν σπερμάτων, οὐ μόνον δὲν
μορφοῦνται, ὡς ἔδει, ἐν τοῖς ἐκπαιδευτήριαις,
ἀλλὰ καὶ ἀναπτύσσουσι, φρικτὸν εἶπειν, τοι-
αύτας διαθέσεις πρὸς τὸ ἐγκληματεῖν καὶ κα-
κουργεῖν, ὥστε πᾶν ἄλλο φαίνονται ὄντες
ἢ τρόφιμοι διαμορφωτικῶν καταστημάτων.
Φυσικῶς δὲ τῷ λόγῳ παῖδες τοιαύτης κη-
σάμενοι κακὰς ἔξεις οὕτε σεβασμὸν δύνα-
ται πρὸς τὰ ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς δὴ-
θεῖν πνευματικὸς αὐτῶν γονεὶς νὰ ἔχωσιν,
οὔτε πρόσθεον ἀληθῆ καὶ ἐπίδοσιν εἰς τὰ γράμ-
ματα νὰ κάμνωσιν. Ὅταν βλέπῃ τις ἐν τινος
ἀνωτέρου ἐκπαιδευτήριου παιδῆς ἀπολυομένου

ἐκ τοῦ μαθήματος ὄρουμένους, ὑπεραλλομένους,
κράζοντας ἀνὰ τὰς ὁδοὺς, τίνα ἄρα γε ἰδέαν θέ-
λει σχηματίζει περὶ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ ἀγωγῆς αὐ-
τῶν καὶ συμπεριφορᾶς; Ὅταν ἰδῇ παιδῆς ἐν-
θῶς ὡς καταβῶσι τὸν οὐδὸν τοῦ ἐκπαιδευτή-
ριου ὑβρίζοντας καὶ ἀνθυβριζομένους, παλου-
τας καὶ τυπτομένους ὑπὸ τῶν συμμαθητῶν των,
βλασφημοῦντας τὰ ἱερώτατα καὶ ἀδιακρίτως
χλευάζοντας πρεσβύτας καὶ ἱερωμένους, δὲν
θέλει ἀπὸ καρδίας στεναίξει καὶ ἀναφωνήσῃ
«Ποῦ εἶσαι Σόλον, ποῦ εἶσαι Ἀνκοῦργε, οἱ
μέγιστοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος νομοθέται;»
Ὅταν τέλος εἰσερχόμενος τις εἰς τὸ μορφω-
τικὸν ἐκπαιδευτήριον ἰδῇ τὰς τῆς εἰσόδου πλευ-
ρὰς κατὰ τε μήκος καὶ πλάτος ἐξ ὡ ρ α ἰ σ μ ε ἰ-
ν α ς διὰ γραμμάτων καὶ μακροῦτον λίαν ἐθα-
ναγνώστων τὰς ἀνοήτοτερας λέξεις καὶ φράσεις
ὑπὸ χειρῶν μαθητῶν γεγραμμένας ἢ ἐγγεγραμ-
μένας κατὰ συμμαθητῶν, καὶ τὸ δὴ ἀσεβέστε-
ρον καὶ κατ' ἀδυνάτων διδασκόντων, τίτε
ποῖαν ἰδέαν θέλει σχηματίζει περὶ τε τοῦ κα-
ταστήματος καὶ τῆς οἰκιακῆς τῶν παιδῶν ἀνα-
τροφῆς; Ἄν θὰ ἐκλάβῃ ὅτι τὸ μὲν κατὰστημα
ὁμοιάζει ταπεινῷ τινι οἴκῳ, οἱ δὲ εἰς αὐτὸ φοι-
τῶντες παῖδες ὅτι βροῖθουσι κακοηθῆς; Τὸ ἐν
γένει δυστυχῶς τοιαύτην εἰδεχθῆ ὕψιν παρου-
σιάζει, ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀδικηθῶσι πάντες οἱ
παῖδες, καθόσον ἐν τοῖς πολλοῖς ποιητοῖς ὁ
πάρχουσι ὅπως καὶ πολῦτοι μαργαρίται καὶ
στειλνότετοι ἀδάμαντες προῦντες ἐκ γονέων
κηδομένων τῶν ἑαυτῶν ἐκρύβων, ὡς ἄπειται
αὕτη ἢ τοῦ Χριστοῦ θρησκεία.

Γ'

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ ἐκπαιδευτηρίων, φέρῃ
ἐξετάσωμεν τὸν δεύτερον τῆς ἀνατροφῆς πα-
ράγοντα, τὸ Σχολεῖον.

Ἐν παλαιότεροις χρόνοις, ὅτε τὰ ἥθη τοῦ
λαοῦ ἦσαν ἀγιότερα καὶ ἀμιγῆ τοῦ εὐρωπαϊ-
κοῦ πολιτισμοῦ, οἱ διδάσκαλοι κατεῖχον δικαίως
τὴν πρώτην μετὰ τὸν ἱερὸν κληρὸν τιμητικὴν
θέσιν καὶ ἀληθῶς ἐθεωροῦντο οἱ πνευματικοὶ
πατέρες τῶν παιδῶν, πρώτοι ἐκεῖνοι ἐδίδον τὸ
παραδειγμα τῆς ἠθικῆς, τῆς εὐκοσμίας καὶ φι-
λοθηρητικῆς. Οὐδὲν τῶν χριστιανικῶν αὐτῶν
καθημένων παρέλειπον, τὴν δ' ἐκκλησίαν ἐ-
θεώρουν ὡς τὴν πρωτίστην πηγὴν, ἐξ ἧς ἀν-
τλοῦντες τὰ ἱερά τῆς ἠθικῆς νόματα ἐγίνοντο
ὁσημέραι ἐναρετώτεροι. Τοῖς ἔχουσι δὲ τῶν δι-
δασκάλων πιστότατα παρηκολούθουν οἱ ὑπὸ
τούτων πνευματικῶς τρεφόμενοι παῖδες καὶ
κατ' ἀκολούθιαν καὶ οὗτοι ἐμορφοῦντο χριστι-
ανικῶς. Ὡστε γινόμενοι ἄνδρες τέλειοι ἀνελάμ-
βανον ἕκαστος ἐν οἴκῳ ἑπιτηδεύμα ἐν τῇ
κοινωνίᾳ, ὑπερ ἐξέτέλουν ἐν πλήρει ἐδουλειᾷ
οἶα καὶ τιμιότητι. Δυστυχῶς ἕως ἀπὸ τινῶν
δεκαετηρίδων τοιοῦτον φαινόμενον ἐξέλειπεν ἐφ'

ἡμῶν καὶ ἀπέπη ἀνεπιστρέφει ἐπὶ μεγίστη
καὶ ἀνυπολόγητον τῆς κοινωνίας βλάβῃ, εἰ καὶ
ἐφηφίσθησαν νόμοι εὐεργετικώτατοι πρὸς τοῦ-
το. Ἐῤυεῖα ἡμίχλη πεσοῦσα κατημαύρωσε τὴν
στειλνὴν καὶ διαυγῆ ὑπὸ ἠθικῆν ἐποψιν κοι-
νωνικὴν μορφὴν, ἐπιβλαβῆς δὲ ὕλισμός εἰσερέ-
σας διὰ πολλῶν θυρίδων, καὶ δὴ καὶ διὰ τινῶν
διδασκαλικῶν, ἐνίσχυσε ἐπὶ τοσοῦτον τὴν
ἀγλῶν καὶ θρησκευτικὴν χαλάρωσιν, ὥστε ἡ
κοινωνία δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιάσῃ μετὰ
ἀσφαλείας ταχύτητος τὸ ἀπεχθές πρόσωπον,
ὑπερ ἐνώπιον ἡμῶν ἔχουμεν.

Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὄργανισμῷ τῆς μέσης ἐκ-
παιδεύσεως ὑπάρχει ἀναγεγραμμένον τὸ ἐξῆς
πολυτιμώτατον ἔρθρον 24: «Κ α θ' ἐ κ α σ τ η ν
Κ υ ρ ι α κ ἦ ν ἢ ἔ λ λ η ν ἐ ο ρ τ α σ ι μ ο ν
ἡμέραν οἱ μαθηταὶ ὁ φ ε ἰ λ ο υ σ ι ν ἰ ἀ ἐκκλη-
σιάζονται ἐν τῇ ἐνορίᾳ αὐτῶν, νὰ ἐκκληρω-
σὶν καὶ τακτικῶς καὶ ἅπαντα τὰ θρησκευτικὰ αὐ-
τῶν καθήκοντα. Ἡ ἐπιτηρησις ἀνήκει εἰς τε
τοὺς δι δ α σ κ α λ ο υ ς καὶ εἰς τοὺς π ρ ο ἰ-
σ τ α μ ε ἴ ν ο υ ς τ ῆ ς Σ χ ο λ ῆ ς». Οὕτως ἔχει
ἐπὶ λέξει ἡ λαμπροτάτη αὐτῆ διατάξις ἢ τὰ
μέγιστα συντελοῦσα εἰς μόρφωσιν τῶν καρ-
διῶν τῶν παιδῶν, ἀριθμεῖ δὲ ἡδὴ ἀπὸ τῆς δη-
μοσιεύσεως αὐτῆς τριάντα καὶ πέντε ὅλα ἔτη.
Ἐρωτῶμεν, κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο χρονικὸν
διάστημα πόσοι τῶν Γυμνασίων, πόσοι τῶν
Σχολαρχῶν καὶ τῶν ἐκπαιδευτῶν καὶ δι-
δασκάλων ἐφημέριον ποτε ἢ διανοήθησαν νὰ
ἐφαρμόσωσι τοιαύτην σ ω σ τ ι κ ἦ ν διατάξιν;
Ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπῆρξαν ὀλίγοι τούτων
ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως ἀγόμενοι οἱ λοιποὶ ἀ-
φῆκαν αὐτὴν ἐν ἀχρηστία. Ἄλλὰ καὶ τίς Ὑ-
πουργὸς τῆς Παιδείας ἀπητήσῃ ποτε ἐντόμως
τὴν ἀπροφάσιτον ἐφαρμογὴν τοιαύτου ἔρθρου;
Ἄγνωστον τίς; Γνωρίζομεν μόνον ὅτι οἱ πα-
ῖδες δὲν ἐλλείπουσιν ἴσως ἐκ τοῦ θεάτρον οὐδὲ
μῖαν ἐσπέραν μεθ' ὅλου τὸ βῆρος τῶν μαθη-
μάτων, δὲν ἐλλείπουσιν ἐκ τῶν χοροεσπερί-
δων καὶ τῶν ἀτάκτων διασκεδάσεων, εἰς τὴν
ἐκκλησίαν ὅμως δὲν παροῦσι τὸν πόδα ποτέ,
καθόσον ἔχει λιθνωτοῦ! Καὶ ἔχουσι δικαίον,
διότι ἐκεῖ δὲν βλέπουσιν οὔτε τοὺς φυσικοὺς
γονεῖς οὔτε τοὺς πνευματικοὺς, ἐκ τοῦ ἐναντίου
δὲ παραδόξως πως συναντῶνται μετὰ τινῶν
τούτων εἰς ἄλλα κέντρα διασκεδάσεως καὶ ἀνα-
γνωρίζει ἐκεῖ ὁ μαθητὴς τὸν διδάσκαλον καὶ
ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητὴν!

Διὰ τίνος δὲ εἶδους διδασκαλίας εἰσάγουσιν
εἰ μαθηταὶ εἰς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τὸν θεόν
ἐκείνον ἐνθουσιασμὸν τὸν παρορμῶντα τὸν
ἐπιθρονον ν' ἀντιμετωπίῃ θαρραλέως πάντα τὰ ἐπι-
κινδύον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ καθήκοντος, καὶ
αὐτὸν ἔτι τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἔσμενος νὰ
δέχηται, ἐφ' ἣν καρδίᾳ τοῦ διδασκοντος εἶνε ψυ-
χοτέρα τοῦ μαρτύρου; Οἱ ἔξοροι τῆς γραμματι-

κῆς τύποι καὶ πᾶσα ἢ δυνατὴ ἀνάπτυξις τῶν
κλασικῶν ἐργῶν δύναται μὲν νὰ διατυπώσῃ
γλωσσικὸν σκελετὸν ἄριστον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ καρ-
δίαν ἠθικῶς μεμορφωμένην. Τοῦτο κατορθοῦται
μόνον καὶ μόνον διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ ἀρώ-
ματος, ὑπερ βεβαίως διὰ τὴν μεγίστην αὐτοῦ
σπουδαιότητα εἶδε ὑπὲρ πᾶν ἕτερον νὰ προτι-
μᾶται καὶ πρωτίστως νὰ ἐπιδιώκηται. Ἄλλ' οὐ
μόνον τοῦτο δὲν γίνεται, ἀλλὰ καὶ μετὰ περι-
φρονήσεως ἀπεκλείσθη τῶν τῆς μέσης ἐκπαι-
δεύσεως διδασκάλων. Ὅταν δὲ λείπῃ ἀφ' ἐνός
τὸ πολῦτιμὸν τοῦτο ἔρωμα, ὁ δὲ διδάσκων
παρέχῃ ἑαυτὸν τοῖς διδασκόμενοις παράδειγμα
ἀσεβείας, ἀσυνειδησίας καὶ πάσης ἀξιωμα-
πτοῦ πράξεως, τίμι τῶν ἡθῶν θέλει λάβει ὁ δόξ-
μοιρος παῖς ὡς κτήμα ἰδίων τῶν ἑγῶν ἐν-
θουσιασμῶν; Ὅταν ὁ διδάσκων ἐνφ λαλεῖ
ἕως ἐπιθῶς περὶ φιλοπατρίας ἀναπιύστων
τῶν βίων τοῦ Ἀριστείδου ἢ τοῦ Θεμιστοκλέους,
καὶ αἰφνης κινδυνευούσης τῆς πατρίδος ἢ θρα-
πετεύῃ ἢ ζῆτῃ διὰ πλαιῖον καὶ ἐνδύμων μέ-
σων τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς
ὑπηρεσίας, ἢ τέλος ἀλλάσῃ ἐ θ ν ι κ ὅ τ η τ α,
ὅπως μὴ λάβῃ τὰ ὄπλα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς
πασχούσης πατρίδος, τίνα ἐντύπωσιν θέλει
λάβει ὁ ἀτυχῆς μαθητὴς περὶ τῆς τοσοῦτον
πομπωδῆς ἐξυμνηθείσης ἀρετῆς τῆς φιλοπα-
τρίας τῶν ἡρώων; Ὅταν ὁ παῖς ἀκούῃ παρὰ
τοῦ διδασκοντος, ὅτι τὸ παλεῖν ἢ χαρτοπαικεῖν
εἶνε κακὸν καὶ ὀλέθριον ἐλάττωμα, βλέπῃ δὲ τὸν
διδάσκαλόν του ἕλκωζ πρόκτοντα, τότε εἰς τί
πρέπει ὁ δόξμοιρος παῖς νὰ στρέψῃ τὴν προσο-
χὴν τῆς ψυχῆς του, εἰς τὰ λεγόμενα ἢ εἰς τὰ
πρατιόμενα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου; Ἐὰν εἰς πάν-
τα ταῦτα προσθῶμεν καὶ τὴν ἀκάθαρτον τάσιν
πολλῶν ἐκ τῶν διδασκόντων εἰς τὸ νὰ ἀναπτύ-
σωσιν ἀναφανδὸν πλέον καὶ ἄνευ συναισθη-
σεως τοῦ προσγειομένου κακοῦ τὰ ὄ λ ι σ τ ι-
κ ἰ ἀ δ ὄ γ μ α τ α ἐνώπιον παιδῶν ὅλων γυμνῶν
φιλοσοφικῶν καὶ ἠθικοθρησκευτικῶν γνώσεων
ἐν πληρεστάτῃ παραβάσει τοῦ ὅρκου, ὃν ὤμο-
σαν καὶ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ὑπὸ τῆς πολιτείας
ἐτάχθησαν, τότε θέλομεν ἀνῆρκει μίαν τῶν
κυριωτέρων καὶ κεντρικωτέρων ριζῶν τοῦ δυ-
σώδους καὶ μολυσματικοῦ δένδρου τῆς δια-
φθορᾶς, ἣτις καταλυμαίνεται σήμερον τὴν κοι-
νωνίαν. Διὰ ταῦτα οἱ ἀρμόδιοι ὀφείλουσιν ἄνευ
τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς νὰ ἐκκαθάρωσι τὴν
λίμην ταύτην, ἀπομακρύνοντες πάντα τὰ ἐπι-
βλαβῆ ταῦτα στοιχεῖα ἀπὸ τοῦ Σχολείου καὶ
εἰσάγοντες τὴν ἀληθῆ καὶ ὑγιαίνουσαν χριστι-
ανικὴν διδασκαλίαν, διότι ὁ κίνδυνος ἐπέστη
ἤδη, τὸ δὲ πρᾶγμα δὲν ἐπιδέχεται ἀναβολὴν.

Δ'

Ἄλλὰ μὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦλάχιστον εὐρύ-
σκεῖ ὁ κακόμοιρος παῖς ὅτι ἐλλείπει τῇ οἴκο-

γενεάς και τῶ σχολείῳ ; Τυπικῶς και ἕνευ γνώσεως τοῦ σκοποῦ και τοῦ ὕψους τῶν ἱερῶν μυστηρίων τελοῦνται πᾶσαι αἱ ἱεροπραξίαι παρὰ τῶν πλείστων λειτουργῶν τοῦ ναοῦ. Ἄλλοτε τὰ γράμματα ἦσαν πολλῶ σπανιότερα ἢ σήμερα, και οἱ κληρικοί ἐγίνωσκον μὲν ἐλάχιστα τὰ γραμματικά, ἦσαν ὅμως ἐντεριβέστατοι περὶ τὰ ἐκκλησιαστικά, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ εἶχον ἑδραίων τὴν σκηνὴν των. Τὸ ἦθος τοῦ τότε κληρικοῦ ἦτο ἀληθῶς σεμνοπρεπέστατον και ἐπιβάλλον τὸ βῆμα μεμετρομημένον ἢ δίαυτα χριστιανικὴ και ἢ πρὸς εὐποιῶν τάσεις ἀκάθαρτος ἐν γένει εἰπεῖν ὁ βίος αὐτοῦ ἤρμοξε τῷ ὑψίστῳ ἀξίωματι τῆς ἱεροσύνης. Ἐξαιρέσεις σπανιόταται ἐφαίνοντο ἐνιαχοῦ, ἀλλ' αὐταὶ μικρότατα ἐστιγματίζοντο ὑπὸ τῆς ὑγιαινούσης πλειουότητος. Τυπικῶν ἡθῶν ἱερῶν ἀνελάμβανον τότε τὴν τῶν παιδῶν διδασκαλίαν και διάπλασιν, ὅτι δὲ ἐπεθύχων ἐν τῷ ἔργῳ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς χρηστεῖς και ἐναρέτου καταστάσεως τῆς κοινωνίας τῶν ἡμετέρων πατέρων τῆς προσκολλημένης οὐσίας εἰς τὰ πάτρια και ἀπεχούσης τῶν φοβερῶν καινῶν, αἰτίας σημερον περικυκλοῦσι τὴν καθ' ἡμᾶς. Αἱ ἐξαιρέσεις τῶν τότε ἀποτελοῦσι σχεδὸν τὸν κανίνα τῶν νῦν, σπανιότεροι δὲ εἶνε τὴν σημερον οἱ κληρικοί ἐπι τοῦ ἦθους τῶν ὁμοίων δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ εἴπῃ, ὅτι καταφαίνεται ἀληθῆς χριστιανικὸς βίος. Καὶ οἱ κληρικοί τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς εἶνε μέλη τῆς καχεκτικῆς κοινωνίας, ἐκ τῶν κόλπων τῆς ὁποίας ἀνέκυψαν φέροντες ἀκριβῶς τὴν ἀμαυρότητα τῆς πηγῆς των.

Τὰ γράμματα σημερον οὐ μόνον περισσεύουσιν, ἀλλ' ὑπερπλεονάζουσι, και τὰ τῆς διδασκαλίας μέσα εἶνε τὸσαῦτα και τοιαῦτα, ὥστε μόνον ὁ φύσει δυνηρὸς και νοητὸς δὲν δύναται νὰ καρποθῇ ἀφ' αὐτῶν. Πλὴν καιτοι τὰ γράμματα ὑπεραφθονοῦσι, καιτοι οἱ κληρικοί σχετικῶς πρὸς παρωχημένης γενεάς εἶνε ἑγγράμματοι, ἢ ἀρετῇ ἐν τούτοις δὲν συμπαραμορφεῖ αὐτοὺς κατὰ πάντα, ὥστε φαίνεται, ὅτι διώκεται ἀπὸ τῶν καρδιῶν αὐτῶν ὑπὸ τῆς δεσποζούσης καιίας. Αἰτία δὲ τούτου εἶνε ὅτι ἡ ἱεροσύνη προσεληφθη οὐχὶ ἐξ ἐνδομύχου πεποιθήσεως και ἐφέσεως, ἀλλ' ἐκ καθαρῶ ὑλικῶ συμπερόντος, ὅπερ φυσικῶ τῷ λόγῳ κρᾶννε τὰς ἐπικτητους καιίας, δὲν τὰς ἀποδιώκει. Ὁ ἱερεὺς τῆς ἐκείνης γενεάς, καθόλου εἰπεῖν, ὁ λειτουργὸς τοῦ Ἱψίστου, ἐγένετο τοιοῦτος, οὐχὶ διότι παιδιδόθεν ἐπίετο τῆς ἱεροσύνης, οὐχὶ διότι ἡ καρδιά του ἐπεθύμει νὰ σώσῃ ψυχὰς κινδυνευούσας, ἀλλὰ διότι ἡ φρονὴ τῶν πραγμάτων τὸν ἠνάγκασε νὰ προσδράμῃ εἰς τὴν ἱεροσύνην ὡς εἰς οικονομικὴν ἔγκυραν, ἢ διότι καταῖθεν ὅτι ἡ ἱεροσύνη τὸν προσβίβαζε εἰς ὁ σπεύδει σημεῖον δόξης ἢ πλοῦτου ἢ ὑπολήψεως. Ἐπ' τοιούτων δὲ ὁρμώμενος

σκέψεων ὁ ἱερεὺς οὗτος οὐ μόνον οὐδὲν ἀφελει, οὐ μόνον δὲν σώζει ψυχὰς, ἀλλὰ και τὰ μάλιστα βλάπτει και καταστρέφει αὐτάς. Ὡς οὐκ ἔχων ἐφεσὶν τινα ἀδιαφορεῖ περὶ πάντων, ἐπιτρέπει δὲ και εἰς ἑαυτὸν νὰ παρεκτρέπηται ἠθικῶς χωρὶς νὰ τολμᾷ νὰ ἐλέγῃ τῶ πλείων σπουδαίων τινὰ καιίαν, καθόσον ταύτην ἴσως αὐτὸς πρῶτος διακράττει, τοιοῦτῳ δὲ τρόπῳ πλανᾷ και πλανᾶται ἐπισύρων καθ' ἑαυτοῦ τὴν θείαν ὁργὴν και σείων τὰ ἱερὰ θεμέλια τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Παράδειγμα λάβωμεν κληρικὸν μὴ ἔχοντα τὸ ἦθος σεμνόν, δακτυλοδεικτούμενον δὲ ὑπὸ πάντων ὡς τοιοῦτον. Ποῖαν ἐντύπωσιν θέλει ἐμποιήσῃ οὗτος εἰς τὰς τρυφεράς τῶν νέων ψυχὰς, ἐνῷ οὗτοι παιδιδόθεν ἤκουον περὶ αὐτοῦ πολλὰ τὰ κακά ; Τὸν βλέπουσιν ἐπ' ἐκκλησίας ἱεροπραττόντα ἢ ἱεροδικονοῦντα, ἀλλὰ καιτοι ἐκκληροὶ πάντας τοὺς ἀπαιτούμενους ἐξωτερικῶς τύπους ἐν τῇ ἱεροτελεστίᾳ, καιτοι ἡ φωνὴ αὐτοῦ εἶνε ἡδυντέρα τῆς ἀηδύνης, οὐδὲν ἦτον ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν νέων εὐθύς ἐρχεται ἡ σκαιὰ εἰκὼν τοῦ κακοῦ αὐτοῦ βίου, και πάραυτα δυσπιστοῦσιν εἰς ὅσα κατὰ τὴν στείγην τῆς ἱεροτελεστίας ἐξέρχονται ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ! Οὐ μόνον δὲ δυσπιστοῦσιν, ἀλλὰ σὺν αὐτῷ περιφρονοῦσι και τὸ ἕψιστον ἐξέλωμά του ἔκείνος δὲ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τῆς ἀγρόπνου συνειδήσεως δὲν ἔχει τὸ ἀπλοῦν θάρρος νὰ ἐλέγῃ ἐκεῖνον ὡς ἄτοκα και ἄδικα πράττοντας, ἀλλ' ἀνέχεται τὴν ὕβριν και τὴν περιφρόνησιν ὡς βῆσιος ταύτης.

Ἐπιτρέπεται εἰς κληρικὸν τὰ μὲν βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης νὰ μὴ γνωρίζῃ ἀκριβῶς νὰ εἴπῃ ὅποιά τινα και ὅποια εἶνε, τὰ δὲ ψυχοφθόρα μυθιστορήματα νὰ γνωρίζῃ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ; Εἶνε θεμιτὸν εἰς κληρικὸν νὰ ἐξῆ ἐν τῷ κελίῳ του παρὰ τῷ προσεσχηταρίῳ ἢ εὐχολογίῳ ἢ και αὐτῷ τῷ ἱερῷ εὐαγγελίῳ και δέσμη βιβλίων ἐπιβλαβῶν, ἢ πολλάνκις και καινιόχαρτα, διὰ νὰ σκ ο τ ο ν τὴν ἔραν ; Ἐν θέλωμεν νὰ ἀναφέρωμεν ἄνω γεροντικῶ ὑποπεσόντα ὑπὸ τὴν ἔμμεσον ἡμῶν ἀντίληψιν. Οἱ κληρικοί δὲ οὗτοι ἦσαν ἱερομόναχοι και καινῶς ἐγγράμματοι. Ἡ φιλαργυρία κατεδικάσθη πάντοτε ὡς ἐλάττωμα μισητὸν και μῆτηρ πάσης καιίας και ὡς ἀντιστρατευομένη διαστροφὴν τῆ ἀγάπῃ, και ἐν τούτοις δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι ἰδίως ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παρατηρεῖται ὅτι ἐν ταῖς πολλοῖς τῶν κληρικῶν εἶνε εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένη τοιαύτη καιία.

Ἐν τούτοις οἱ κληρικοί ἔνεκα τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν ἐπαγγέλματος ἐδρίσκονται σχεδὸν καθ' ἐκάστην ἐν ἐπαρῇ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν, συνεπῶς δὲ και μετὰ τῶν παιδῶν, ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ὁμοίων ἐκαχεκτικῶ ἀποτυποῦνται τὰ τε καλὰ και τὰ κακά. Ὅθεν οἱ παῖδες ἀποβλέπον

τας εἰς τοιοῦτους κληρικούς, ὡς εἶνε φυσικόν, ἀπαντολοῦσι νάματα νοσηρὰ και ἐπιβλαβέστατα, τὰ ὅποια σὺν τῷ χρόνῳ διακλαδιζόμενα εἰς τὰς ψυχικὰς δυνάμεις δηλητηριάζουσι και καταστρέφουσιν αὐτούς. Ἐπ' ἐκκλησίας οὐδεὶς ἀκούεται ζωτικὸς και οἰκοδομητικὸς λόγος ἀπὸ αὐτῶν, αἰτίαις ἔχουσιν ὕψους ἱερεῖς ἀξίους τῆς καινῶν κλήσεως και τιμῶντας διὰ τε λόγον και δι' ἔργον τὸν ἱερατικὸν χαρακτήρα. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχονται οἱ παῖδες ἐλκόμενοι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ φέματος τῶν πομπῶν και τελετῶν ἢ ἐξ εὐλαβείας πηγαζούσης ἐκ τῆς οἰκογενείας, καθόσον, ὡς ἐν ταῖς ἐμπροσθεν εἰπομεν, ἡ οἰκογένεια ἡμῶντα φρονεῖ περὶ θεοσεβείας και τῆς θυγατρὸς ταύτης εὐλαβείας ἔξερχονται δ' ἐξ αὐτῆς ὡσπερ εἰσῆλθον κενοὶ και ἐνδεδεις γνώσεων ἠθικῶν. Βέβαιον εἶνε ὅτι και ἐν τῇ μηχανικῇ ταύτῃ ἐπ' ἐκκλησίας παραστέλλει τὸν καιίδων ἐγγίνεται ὁπωσδήποτε ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἀγαθόν τι συναίσθημα, ὅπερ, εἰ ἐπεβηθεῖτο ὑπὸ τε τῆς οἰκογενείας και τοῦ σχολείου, δὲ ἀνεπτύσσεται και δὲ ἀπέφερον ἠθικὸς καρποὺς ἰκανοῦς, ἐπειδὴ ἡ ἐκκλησία πολλὰκις διδάσκει τοὺς ὁμιλητὰς αὐτῆς, ἰδίως ἡ ἡμετέρα ἢ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ διὰ τῶν ἀμμήτων και θεοπνευστῶν αὐτῆς ἁσμάτων, ἅτινα πάντα τείνουσιν εἰς τὸ νὰ συγκινήσωσι και ἀγάθωσιν εἰς συναίσθησιν και μετένοιαν τὸν ἀκαρπῆν διὰ τῆς ἀρχαιοπρεποῦς και σεμνῆς μουσικῆς τῆς μόνης καταλλήλου εἰς τὸ νὰ κινήσῃ τὰς τῆς καρδίας νευράς και προκαλέσῃ θεορᾶ και ἄφθονα μετανοίας δάκρυα, διὰ τῆς ἀναλυτικῆς και δραματικῆς τελετῆς τῶν ἱερῶν μυστηρίων, διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ τοῦ λαοῦ ἐν πάσαις ταῖς ἱεροτελεστίαις και ἐν γένει διὰ τῶν προπάντων και ἐπικαιρῶς ἀναγνωσκόμενων Γραφικῶν περικοπῶν, και μάλιστα τῶν ἡθῶν τοῦ Παλιτέρου. Ἐργίεται λοιπὸν τοιοῦτο συναίσθημα ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν παιδῶν τῶν συγκαζόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, παρὰ τὴν τηρουμένην στείγην ὑπὸ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ συναίσθημα τοῦτο δὲν ὁιοσηθεῖται οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν μετ' οὐ πολὺ μαραινεται ἢ και ἀποσβέννεται χωρὶς νὰ ἐπενέγκῃ τοὺς προσδοκώμενους καρποὺς.

Ὡστε ἰδοὺ οἱ τρεῖς κυριώτατοι τῆς κοινωνικῆς εὐσεβείας παράγοντες, οἰκογένεια, σχολεῖον και ἐκκλησία, δὲν ἐκπληροῦσι τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦναντίον. Κατὰ ἀκολουθίαν δὲ και οἱ δύο μοῖροι παῖδες ἀναγκάζονται νὰ μορφωνται οὐχὶ ὡς δεῖ, ἀλλ' ὡς ἀπαίρει ἡ χεῖρ τῆς κοινωνίας κατὰστάσις, ἀφιμέμενοι ἐλεύθεροι εἰς τὰς ἰδίας ὁρμὰς και ὁρφέεις ἀρματοδρομοῦντες μὲ χαλαρὰ τὰ ἦντα διὰ τοῦ ἔργατος τῆς διαφθορῆς. Πλὴν ὅμως τῶν τριῶν τοῦ-

των παραγόντων εἶνε και ἄλλοι, οἵτινες σὺν τελοῦσι τὰ μέγιστα εἴτε εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς κοινωνίας, εἴτε εἰς τὴν κακοδαιμονίαν αὐτῆς, και τούτους διὰ βραχέων θέλωμεν ἐξετάσαι ὅπως συμπληρώσωμεν τὸ ὑπὸ συζητήσιν θέμα. Εἶνε δὲ οἱ ἐξῆς, Δικαστήρια, Δεσμοτήρια, Δήμαρχοι, Βουλευταὶ και Κυβερνήται.

Ζήτωμος Ι. Η. Τυπάλδος.

Ο ΚΛΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΔΕΗΝΩΝ
ΓΕΡΜΑΝΟΣ
 ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΣ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙΣ
 ΤΗΣ Π' ΠΕΡΙΟΔΟΥ
 (Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

β') Ἡ Πιξάριος Σχολῆ. Ἐδυνάξῃς εἰς τὸ ἡμέτερον ἔθνος εἰς β,τι καθυστέρει ἢ κυβερνητικὴ πρωτοβουλία ἐρχεται ἐπίκουρος ἢ ἰδιωτικὴ γενναιοδωρία. Ὡς εἰς τόσας ἄλλας ἔθνικας ἀνάγκας, οὕτω και εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἀνάγκην ἐπηλθε βιοθῆς ἢ ἀειμνήστου δυνῆς τῶν Ριζάρων, Μάγιστρος και Γεωργίος, ἀφιερῶσαν ἑκασαν τὴν μετὰ πόνησιν και στερεῖσιν κτηθεῖσαν περιουσίαν ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Ἀυστηρῶς ὅμως ἡ γενναία αὐτῆ και βασιλικὴ πρὸς τὸ ἔθνος και τὴν ἐκκλησίαν δωρεὰ δὲν ἐξετιμήθη δεδωτῶς ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων, ὁ δὲ σκοπὸς τῶν ἀειμνήστων Ριζάρων σχεδὸν ἀπέτυχε, διότι οὗτοι σαρῶς και ἄρισμῶς ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτῶν διέθεσαν, ὅτι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐκπαιδευθῶνται ἐν τῇ σχολῇ αὐτῶν ἐκείνοι μόνον οἱ Ἑλληνοπαῖδες, ὅσοι ποροῖσθῶνται νὰ ἐνδυσθῶσι τὸ τῆς ἱεροσύνης ἐνδυμα.

Τοῦτο δὲ συμβαίνει, διότι ἐκείνοι μὲν οἱ ταχθέντες ὡς φρονοὶ ἄγρυπνοι τῆς ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως τῶν ἔρων τῆς Ριζαρίου διαθήκης ἢ ὅπως παραμελοῦσιν ἢ και ἀντίθετα ἐνίοτε τῶν διὰ τῆς διαθήκης καὶ τοῦ κανονισμοῦ παραγγελλομένων ὁρφέων, μεγάλην οὕτω και βαρεῖαν πρὸς τοῦ ἔθνους και τῶν ψυχῶν τῶν κοιδίμων Ριζάρων φέροντες τὴν εὐθύνην οὗτοι δὲ, οἱ προκαλειφόμενοι διὰ τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, ἐνίοτε και πρὸ τῆς ἀποφειτήσεως οὐ προσέχουσιν εἰς τοῦτο, μάλιστα δὲ ἐξέλθωσι τῆς σχολῆς, ἀποβάλλουσι τὴν ἱερὰν περιβολὴν και τὴν λαϊκὴν

1 «Παρακαλῶ τὰ δύο συμβόλια τῆς σχολῆς νὰ κινήσωσι πάντα λίθον (ἐν ἐγὼ ζῶν δὲν τὸ κατορθώσω) διὰ νὰ ἐνδύσῃ ὁ Βασιλεὺς, ὥστε ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ νὰ διδάσκωνται, ὅσοι σκοπεῖν νὰ ἐνδυσθῶσιν ἱεροσύνης ἐνδυμα, και νὰ μὴ εἶνε δεκτοὶ πρὸς ἱεροσύνην, εἰμῆ ὅσοι ἔχουν τακτικὰ ἀποδευτικὰ περὶ τῆς ἐν αὐτῇ σπουδῆς των» Ἐρθρ. Διαθήκ. 78.

Οὕτως δὲ μετὰ σπιβαρᾶς χειρὸς κηθαλιουχί-
 σης τὴν σαλευομένην Ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας
 Μακαριώτατος κ. Σπυρίδων εἶδε στεφομένους
 ὑπὸ ἐπιτυχίας τοῦ ἀφροσύτου αὐτοῦ μόχθους,
 οὗς ὑπέστη ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ἧ καὶ συγ-
 χαίρομεν τῇ αὐτοῦ Μακαριότητι ἐν τῇ πεποι-
 θήσει ὅτι ἡ εὐάρεστος αὐτῆ κατὰστασις θέλει
 παρωθῆ ἔντελως πρὸς ἀγαλλίσιον σύμπαντος
 τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστεπανύμου πληρώματος
 καὶ ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους.

Πολύτιμος πάπυρος.— Εἰς τὸ ἄρτι συνελ-
 θὼν ἐν Λονδίῳ συνέδριον τῶν Ἀιματολιστῶν
 ὑπεβλήθη περίστροφος πάπυρος, ἐφ' οὗ εἶνε γε-
 γραμμένη ἡ Π. Δ. Ὁ πάπυρος οὗτος ἀνεκαλύ-
 φθη πρὸ τινος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ὑποτίθεται ὅτι
 εἶνε τὸ ἀρχαιότατον ἀντίτυπον τῆς Π. Δ.
 ἐμπεριέχον τεμάχια ἐκ τῶν προφητῶν Ζαχα-
 ρίου καὶ Μαλακίου. Αἱ σελίδες αὐτοῦ πρὶν φθα-
 ρῶσιν εἶχον μῆκος 10 δακτύλων καὶ εὐρος 7
 καὶ ἐμπεριείχεν 28 στίχους ἐκάστη, ἦσαν δὲ
 γεγραμμένοι ἀμφοτέρωθεν. Ἐκαστος στίχος
 διαλαμβάνει ἀπὸ 14 ἕως 17 λίξεις. Αἱ σελί-
 δες εἶναι συννεγραμμέναι ἐν εἰδῇ βιβλίου μετὰ
 προσοχῆς μὲν ἀλλ' ἄνευ λεπτότητος. Ἐν τῷ ἐλ-
 ληνικῷ κειμένῳ δὲν ὑπάρχουσι στίξεις. Ὁ πά-
 πυρος διατιγρῖται εἰς καλὴν κατὰστασιν καὶ
 πιστεύεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν τρίτην ἢ τετάρ-
 την μ. Χ. ἑκατοταετηρίδα. Οὕτω κατὰ τὴν ἡ-
 λικίαν τάσσεται εἰς τὰ ἀρχαιότερα χειρόγραφα
 τῆς μεταφράσεως τῶν ἑβδομήκοντα, ἅτινα εὐ-
 ρύσκονται ἐν Λονδίῳ, Ῥώμῃ καὶ Πέτρου-
 πόλει. Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βι-
 ἐννης, εἰς τοὺς ὁποίους εἰδείχθη, θεωροῦσιν αὐ-
 τὸν γνήσιον. Ἐκ τῶν διαφορῶν τοῦ παπύρου
 τούτου καταφαίνεται ὅτι εἶχεν ἀντιγραφῆ τὸ
 ἐν αὐτῷ κείμενον ἐκ τινος τῶν καλλιτέρων
 πρωτοτύπων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τοὺς
 ἑβδομήκοντα. Ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀναγνώ-
 σεως ἐγένετο γνωστὸν ὅτι ἡ γλῶσσα εἶνε κα-
 νονικαιότερα καὶ εὐκρινετέρα τῆς συνήθους τῆς
 Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐπίσης καταφαίνεται ὅτι
 ἀντεγράφη ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ κειμένου, ἐν
 ᾧ ὅμως ὑπάρχουσι ὀρθογραφικαὶ διορθώ-
 σεις τῶν σφαλμάτων τοῦ ἀνιγραφέως γινώ-
 μιναι ὑπὸ ἑλλῆς χειρὸς.

Θεολογικὴ Σχολὴ ἐν Κρήτῃ. Ἐν τῇ
 ἑρμ. Μονῇ τῆς ἁγίας Τριάδος τοῦ Ἀκρατη-
 οῦ τῆς Κρήτης ἐδρύθη Θεολογικὴ Σχολή,
 ἧς τὰ μαθήματα ἄρχονται ἀπὸ τῆς β' τάξεως
 τοῦ ἑλλῆν. σχολείου καὶ λήγουσι μέχρι τῆς β'.
 τοῦ γυμνασίου. Συντηρεῖται ἐκ τῶν τόνων τοῦ
 κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Ἱ. Στρατηγάκη.
 Διευθυντῆς αὐτῆς διαφίσθη ὁ ἐλλόγιμος κ.
 Κλωναράκης.

— Ἡ δημοσίευσίς τοῦ προαγγαλθέντος ἐρ-
 γου τοῦ κ. Μιχ. Γ. Γαλανοῦ περὶ Οἰκουμηνικοῦ
 Πατριαρχείου καὶ τῶν Ὁρθοδόξων ἐν Τουρ-

κίᾳ Κοινοτήτων ἀνεβλήθη προσκαίρως, τοῦ συγ-
 γραφέως ἀποφασίσαντος, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸ
 ὠφελιμώτερον, νὰ τὸ ἐπεξεργασθῆ ὡς οἶδον τε
 εἰδικώτερον καὶ λεπτομερέστερον. Ἡδὴ δὲ ἐ-
 δημοσίευσεν ἐν τούτῳ ἐξ οὐκ ἐπιπορευτικῶν
 φύλλων ἐπὶ αὐτοῦ λόγους, οὗς ἐν τῇ πατρίδι
 του ἐξεφώνησεν, ἀφορῶντας εἰς σπουδαιότατα
 θέματα τοῦ χριστιανικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ
 βίου. Ἐκ τούτων δὲ πρῶτος λόγος πραγματεύ-
 εται περὶ σχολῆς καὶ ν. α. ο' ὁ δεύτερος
 περὶ θρησκείας καὶ ἰερέως ὁ τρίτος
 περὶ τῶν ἀρχικῶν ἀντικειμένων
 τῆς χριστιανικῆς γυνώσεως ὁ τέ-
 ταρτος περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ
 ἐν ἀλλοδαπῶν πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ
 τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ ὁ πέμπτος περὶ δια-
 κονίας τῶν ἰερέων ὁ ἕκτος, ἐκφωνη-
 θείς ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ κατὰ τὸν τελεσθέντα
 ἀγιασμόν τοῦ νεοδημητῶν Νικολαΐδου Παρ-
 θενναγωγίου Ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου
 ἡμογενοῦς Βασιλείου Νικολαΐδου, ὅστις ἀπο-
 βιώσας ἐσχάτως ἐν Παρισίοις ἐκλήροδότησεν
 ὑπὲρ τοῦ ἔθνους 400,000 φρ. χρυσᾶ, περὶ
 ἀγαθοεργίας καὶ ἐκπαίδευσως
 τῆς γυναικός ὁ ἕβδομος περὶ ἀναμορ-
 φώσεως καὶ σχολείων. Τούτοις λόγοις
 τούτοις τοῦ κ. Γαλανοῦ χαρακτηρίζεται
 χριστιανικὸν ἀκραφυνὸς καὶ γνήσιον, ὀξεία
 ἀντίληψις καὶ ἐπίγνωσις τῶν ὑψίστων κοινο-
 νικῶν ζητημάτων, κοσμεῖ δ' αὐτοὺς γλῶσσα
 διακρινομένη εἰς σαφήνειαν, κάλλος, δύναμιν
 καὶ χάριν. Οἱ βουλομένοι νὰ ἀποκτήσωσι τὸ
 ἐκδοθὲν τεῦχος δύνανται ν' ἀπευθύνωνται
 πρὸς τὸν κ. Γαλανὸν εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε δι'
 ἡμῶν. Πάντες ὅμως ὀφείλουσι νὰ προαποστεί-
 λωσι τὸ ἀντίτιμον, ὅπως ὠρίσθη διὰ τοῦς ἐν
 Ἑλλάδι εἰς ὄραχ. δ' ὄο, διὰ τοῦς ἀλλαχοῦ εἰς
 φρ. χρ. δ' ὄο.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ὅσοι ἐκ τῶν κ. κ. καθηγητῶν, ἑλληνο-
 διδασκάλων καὶ δημοδιδασκάλων συνδρο-
 μηταὶ τοῦ Περιοδικοῦ μετετέθησαν ἢ ἀπε-
 λύθησαν κατὰ τὰς ἐσχάτως γενομένας μετα-
 βολὰς παρὰ αὐτῶν νὰ δηλώσωσιν
 ἡμῖν ἐγκαίρως τὴν νέαν διαμονὴν των.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Θεσσαλονικὴ ὁ σελ. α. γ. Θεσσαλ. κ. Σωφ.
 φρ. χρ. 20. — Μεσσήνη ὁ κ. Γ. Σπηλ. φρ. χρ. 10.
 — Ἀρφαρά ὁ κ. Ν. Οἰκονομ. δρ. 10. — Μέγα Σπή-
 λαϊον ὁ σ. Νειλ. Νικολ. δρ. 6. — Ἁγίων Ὁσίων ὁ παν.
 κ. Χρ. Λαυρ. φρ. χρ. 201, 64. — Νεάπολις ὁ παν.
 κ. Ε. Περδικ. φρ. χρ. 80. — Κέρας ὁ κ. Γ. Ἀσπρ.
 ρουβλ. 10. — Μάκρη ὁ κ. Ν. Μουσ. φρ. χρ. 30.
 Μιτυλήνη ὁ κ. Ε. Λουκ. φρ. χρ. 140.